

โลกทุนนิยม ที่ทุกคนเป็นเจ้าของ Stakeholder Capitalism

ระบบเศรษฐกิจแบบใหม่
ที่สร้างความก้าวหน้า
พัฒนาผู้คน และดีต่อโลกของเรา

Klaus Schwab

ผู้ก่อตั้งและประธานบริหารสภาเศรษฐกิจโลก (World Economic Forum)
และผู้เขียนหนังสือขายดี การปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่สี่

ร่วมกับ Peter Vanham เขียน
ศรรวิศา เมฆไพบูลย์ แปล

howto

โลกทุนนิยม ที่ทุกคนเป็นเจ้าของ

Stakeholder Capitalism

เคลาส์ ชวาบ ร่วมกับปีเตอร์ แวนแฮม
เขียน

ศรวิศา เมฆไพบูลย์
แปล

ก า ร อ่ า น คื อ ร า ก ฐ า น ที่ ส ำ คั ญ

หนังสือคุณภาพ
โดยอินทรรักษ์

โลกทุนนิยมที่ทุกคนเป็นเจ้าของ

Stakeholder Capitalism - A Global Economy that Works for Progress, People and Planet

howto

ในเครือบริษัทอมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน)

378 ถนนชัยพฤกษ์ (บรมราชชนนี) เขตตลิ่งชัน กรุงเทพฯ 10170

โทรศัพท์ 0-2422-9999 ต่อ 4964, 4969 E-mail: info@amarin.co.th

www.amarinbooks.com   @amarinbooks Amarin HOW-TO

Stakeholder Capitalism - A Global Economy that Works for Progress, People and Planet

by Klaus Schwab with Peter Vanham

Copyright © 2021 by World Economic Forum

All rights reserved.

This translation published under license with the original publisher John Wiley & Sons, Inc.

Thai language edition published by Amarin Printing and Publishing Public Company Limited through The Right Thing Agency.

สื่อดิจิทัลนี้ให้บริการดาวน์โหลดสำหรับผู้รับบริการตามเงื่อนไขที่กำหนดเท่านั้น

การทำซ้ำ ดัดแปลง เผยแพร่ ไม่มีวิธีใดที่นอกเหนือจากเงื่อนไขที่กำหนด

ถือเป็นความผิดอาญาตาม พรบ.ลิขสิทธิ์ และ พรบ.ว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์

เลขมาตรฐานสากลประจำหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ 978-616-18-5065-4

เจ้าของ ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน)

กรรมการผู้อำนวยการใหญ่ ระริน อุทกะพันธุ์ ปัญจรุ่งโรจน์ • กรรมการผู้จัดการ อุษณีย์ วีระกพันธุ์

ที่ปรึกษาสายงานสำนักพิมพ์ในเครือ อองอาจ จิระอร • บรรณาธิการอำนวยการ สิริกานต์ ผลงาม

บรรณาธิการบริหาร วิรัชชา กาลามเกษม • บรรณาธิการ วิรนาถ โชติพันธุ์ • บรรณาธิการต้นฉบับ มันทา คลังบุญครอง

ผู้จัดการฝ่ายการผลิต อมราลักษณ์ เขยกลิน • ศิลปกรรม ชินวัชร ยศศิริพันธุ์ • คอมพิวเตอร์ สุนิดา ภาวะทรัพย์

พิสูจน์อักษร ทิวพร นิรยาณี • ฝ่ายการตลาด กุลพัฒน์ บัวระอ

แด่พ่อและแม่ ออยเกน วิลเฮล์ม ซวาบ (†) และเอริกา เอ็ปเพริทท์ (†)
ผู้สอนให้ผมเห็นคุณค่าของการศึกษา การร่วมแรงร่วมใจ
และหลักการของผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

คำนำสำนักพิมพ์

(ผู้คนใน) โลกผ่านวิกฤติและความรุ่งเรืองสลับกันมาหลายยุคหลายสมัย เราผ่านสงคราม ผ่านยุคเรืองปัญญา ผ่านโรคระบาด ผ่านยุคอุตสาหกรรม ผ่านวิกฤติเศรษฐกิจ ผ่านยุคอินเทอร์เน็ต ประวัติศาสตร์เหล่านี้หล่อหลอมให้สังคมของเรามีระบบ ธรรมเนียมปฏิบัติ และเศรษฐกิจอย่างในปัจจุบัน

ยุคหนึ่งที่โลกเฟื่องฟูมาก ผู้คนได้เริ่มขยับสถานะขึ้นมา คนหลายล้านพ้นจากความยากจน ทำให้หลายคนเชื่อว่า หากคนส่วนบนมั่งคั่ง ผลประโยชน์ก็จะไหลรินสู่คนข้างล่าง และจะยกเรือทุกลำให้ลอยขึ้น หลายคนเชื่อว่า ภารกิจเดียวที่ธุรกิจจะมอบให้สังคมได้ ก็คือการหากำไรให้ได้มากที่สุด แล้วสังคมก็จะดีขึ้นเอง ความเชื่อนี้เป็นจริงอยู่ช่วงหนึ่งที่เดียว แต่เมื่อเวลาผ่านไป เราเห็นแล้วว่ามันไม่อาจเป็นเช่นนั้นไปตลอดได้ ความมั่งคั่งกระจุกตัวอยู่ที่ส่วนบน และไหลรินมาสู่ด้านล่างน้อยลงทุกทีๆ เมื่อเราเผชิญวิกฤติอีกครั้งจากการระบาดของโควิด-19 ความจริงนี้ยิ่งชัดเจน คนรวยรวยขึ้น คนจนจนลง

ศาสตราจารย์เคลาส์ ชวาบ มองเห็นมานานแล้วว่าทุนนิยมที่มุ่งเน้นแต่จะสร้างผลประโยชน์ให้ผู้ถือหุ้นมีปัญหา และเราควรคำนึงถึงผู้คนทั้งหมดมากกว่านี้ แนวคิดทุนนิยมแบบใหม่ที่คำนึงถึงผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหมดในสังคมจึงเกิดขึ้นในใจของชวาบ แต่ไม่เพียงแค่นี้เท่านั้น เขายังลงมือทำบางอย่าง เขาสร้างเวทีให้ผู้นำด้านธุรกิจ ตัวแทนรัฐบาล และนักวิชาการมาพูดคุยเพื่อหาทางออกไปสู่ระบบเศรษฐกิจที่จะพาทุกคนลอยขึ้นได้จริง ๆ และการรวมตัวกันนี้นำไปสู่การเกิดขึ้นของสภาเศรษฐกิจโลก (World Economic Forum) ในที่สุด

ในหนังสือเล่มนี้ ชาวบาเราย้อนกลับไปดูประวัติศาสตร์เศรษฐกิจ ตั้งแต่สมัยหลังสงคราม ทำให้เราเข้าใจว่าอะไรนำมาสู่รูปแบบทางเศรษฐกิจที่เราใช้กันในปัจจุบัน พร้อมทั้งยังนำเสนอให้เห็นจุดเด่นและจุดด้อยของ เศรษฐกิจปัจจุบัน และชี้ให้เห็นว่าปัญหาหลายอย่างจากระบบดังกล่าว นำมาสู่สังคมที่แตกแยกในช่วงที่ผ่านมาและในปัจจุบันได้อย่างไร ชาวบา ยังไม่พลาดที่จะพูดถึงการปฏิวัติอุตสาหกรรมตั้งแต่ครั้งที่หนึ่งจนถึงครั้งที่สี่ เรื่องราวที่เขาเชี่ยวชาญ ซึ่งจะทำให้เราเข้าใจความเชื่อมโยงกันและอิทธิพล ที่ส่วนต่างๆ ของโลกมีซึ่งกันและกันได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น เขาตั้งประสบการณ์ อันเข้มข้นของเขามาย่อยให้เราเห็นว่าทำไมเราถึงไม่อาจจะอยู่กับระบบ เศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยค่านิยมที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนได้อีกต่อไป และเราจะเดินหน้าสู่ทุนนิยมผู้มีส่วนได้ส่วนเสียได้อย่างไร นี่คือนิยามที่จะ ทำให้เราสร้างสังคมโลกที่แข็งแกร่งขึ้นได้ และนี่คือช่วงเวลาที่ดีที่สุด ช่วง เวลาที่เรากำลังผ่านมหากุติและสร้างโลกที่น่าอยู่มากขึ้นไปพร้อมกัน

howto

คำนิยม

“เมื่อห้าสิบปีก่อน เคลาส์ ชวาบ เสนอทฤษฎีไว้เป็นครั้งแรกว่า ธุรกิจต่างๆ ไม่เพียงต้องรับผิดชอบต่อผู้ถือหุ้นเท่านั้น แต่ยังต้องรับผิดชอบต่อผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหมดด้วย และเมื่อระบบเศรษฐกิจโลกทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมและการแบ่งแยกอย่างลึกซึ้ง เขาจึงรื้อฟื้นการเรียกร้องให้เกิดทุนนิยมที่ส่งผลดีสำหรับทุกคน ทุนนิยมที่ธุรกิจไม่เพียงได้ผลประโยชน์จากสังคมเท่านั้น แต่ยังให้คืนและสร้างผลกระทบเชิงบวกอย่างแท้จริงด้วย โลกทุนนิยมที่ทุกคนเป็นเจ้าของ เล่มนี้คือการกระตุ้นให้ลงมือทำอย่างเร่งด่วน”

— มาร์ก เบนนิออฟฟ์, ประธานและซีอีโอ, เซลส์ฟอร์ซ

“หากใครคิดว่านี่เป็นแค่หนังสือก่อนและหลังโควิดอีกเล่มหนึ่ง ขอให้คิดใหม่ เคลาส์ ชวาบ ใช้ประสบการณ์อันกว้างไกลของเขา พาเรานั่งรถไฟเหาะผ่านอดีตแห่งความรุ่งโรจน์และร่วงโรยของทุนนิยมหลังสงคราม ความสามารถในการเล่าเรื่องราวด้านเศรษฐกิจของเขาทำให้เราเข้าใจอย่างลึกซึ้งว่าเรากำลังมุ่งหน้าไปที่ไหนและควรพุ่งเป้าไปที่อะไร”

— อเล็กซานเดอร์ เดอ โกร, นายกรัฐมนตรีประเทศเบลเยียม

“เราไม่อาจคิดถึงแค่ผลตอบแทนระยะสั้นได้อีกต่อไป บริษัทต่างๆ จำเป็นต้องให้ประโยชน์มากกว่าแค่ผู้ถือหุ้นของตนเท่านั้น โดยต้องรับผิดชอบต่อสังคมมากยิ่งขึ้น ปัจจุบันนี้ ท่ามกลางวิกฤติโควิด-19 เคลาส์ ชวาบทำให้เราตระหนักว่าเราไม่อาจกลับไปทำธุรกิจแบบเดิมได้อีก เขาทำให้เราเกิดแรงบันดาลใจที่จะมุ่งไปสู่การทำให้ผู้คน บริษัท และรัฐบาลต่างๆ สร้างความเป็นปึกแผ่นของโลกผ่านวิกฤติสุขภาพนี้ และมองว่านี่คือเส้นทางอันชัดเจนที่จะนำเราไปสู่กระบวนการทัศน์ใหม่ในการแก้ไขวิกฤติสภาพภูมิอากาศและเรื่องราวความไม่เท่าเทียมกันที่เพิ่มขึ้นในโลก”

— แองเจลิค คิดโจ, นักดนตรีและทูตสันถวไมตรีขององค์การยูนิเซฟ

“ครึ่งศตวรรษมาแล้วที่เคลาส์ ชวาบ ยืนยันความเชื่อว่าบริษัทมหาชนสร้างผลตอบแทนที่ยิ่งใหญ่ให้ผู้ถือหุ้นไปพร้อมกับแก้ไขปัญหาที่สำคัญเป็นอันดับแรกๆ ของสังคมได้ ตอนนี้โลกเข้าใจแล้วว่า ระบบที่เขาวาดภาพไว้หรือที่เรียกว่าทุนนิยมผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ทำให้เงินทุนสร้างผลลัพธ์ได้ดีกว่าระบบอื่นๆ”

—ไบรอัน มอยนิแฮน, ซีอีโอ, ธนาคารแห่งอเมริกา

“โลกทุนนิยมที่ทุกคนเป็นเจ้าของ เสนอการวิเคราะห์ที่ทันสมัยและแสดงให้เห็นว่า ระบบเศรษฐกิจเสรีนิยมใหม่ให้สิทธิพิเศษแก่มหาเศรษฐีและบริษัทที่ดูดกลืนผลประโยชน์มากกว่าศักดิ์ศรีของคนหลายพันล้านและการปกป้องโลกอย่างไร ขณะที่โควิด-19 ทำให้ความสิ้นหวังและความไม่เท่าเทียมทางเชื้อชาติ เพศสภาพ และเศรษฐกิจฝังลึกยิ่งขึ้น รัฐบาลต่างๆ จะต้องลงมืออย่างเด็ดขาด ร่วมมือกับผู้มีส่วนได้ส่วนเสียต่างๆ เพื่อไปให้พ้นจากระบบทุนนิยมที่เห็นแก่ประโยชน์ของผู้ถือหุ้นเป็นสำคัญ และทำให้สิทธิมนุษยชนเข้าไปอยู่ใจกลางเศรษฐกิจของเรา”

—กาเบรียลา บุชเชอร์, ผู้อำนวยการบริหาร,
อ็อกแฟมอินเตอร์เนชันแนล

“หนังสือเล่มใหม่ของศาสตราจารย์ชวาบทำให้เรามองเห็นมุมมองเชิงลึกต่อประวัติศาสตร์เศรษฐกิจของโลก และการคิดที่นำเราไปสู่สิ่งที่ท้าทายอันยิ่งใหญ่ที่สุดที่เราเผชิญทุกวันนี้ ซึ่งไม่มีอะไรหนักหนาไปกว่าการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ และที่สำคัญที่สุดคือหนังสือเล่มนี้ยังเสนอแผนแม่บทสู่อนาคตเชิญชวนให้เราสร้างโลกที่มีสุขภาวะที่ดีขึ้น เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมมากขึ้น รวมทุกคนเข้าด้วยกันมากขึ้น และเจริญก้าวหน้ายิ่งขึ้นด้วยการใช้ระบบทุนนิยมผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอย่างกว้างขวาง”

—เอ็น. จันทราสิขาราน, ประธานกรรมการบริหาร, ตาตาซันส์

“ในโลกทุนนิยมที่ทุกคนเป็นเจ้าของ เพื่อนรักของผม ศาสตราจารย์ชวบ ได้วางเค้าโครงของอนาคตที่สร้างแรงบันดาลใจในการทำให้เศรษฐกิจโลกเท่าเทียมกันมากขึ้น ยิ่งยืนมากขึ้น และไม่ล้าสมัยง่าย ๆ วิสัยทัศน์ที่เหมาะสมอย่างไรที่ต้นเกิดจากความพยายามตลอดหลายปีของเขาในการสร้างโลกที่ดีกว่า นี่คือการครั้งที่ศาสตราจารย์ชวบมอบอาหารสมองและเรื่องน่าขบคิดให้เราด้วยหนังสือที่น่าทึ่งเล่มนี้”

—มาร์ก รุตเทอ, นายกรัฐมนตรีประเทศเนเธอร์แลนด์

“โลกทุนนิยมที่ทุกคนเป็นเจ้าของ เล่มนี้มอบวิสัยทัศน์ด้านการเมืองและเศรษฐกิจที่ไม่เพียงขับเคลื่อนด้วยการสร้างคุณค่าเท่านั้น แต่ด้วยคุณค่าต่างๆ ในตัวมันเองด้วย หนังสือที่อยู่เหนือกาลเวลาของศาสตราจารย์ชวบทำให้เรามีความหวังว่า อนาคตที่ใช้ ‘ระบบเศรษฐกิจอันดีงามและรวมทุกคนเข้าด้วยกัน’ ซึ่งหลอมรวมจากอุดมคติต่างๆ เช่น ความจริง ความไว้วางใจ และบริการ อาจรวมให้มนุษย์เราเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ใส่ใจซึ่งกัน และใส่ใจโลกด้วย”

—โยโย หมา, นักเชลโล

“เคลาส์ ชวบ กระตุ้นให้ผู้อ่านจับตามองไปยังช่วงเวลาอีกหลายทศวรรษข้างหน้า เพราะเมื่อมองไปยังอนาคต เราจะวางแผนรับมือกับอุปสรรคและคว้าโอกาสต่างๆ ได้ดีกว่า ในโลกทุนนิยมที่ทุกคนเป็นเจ้าของ ศาสตราจารย์ชวบยังชวนให้เรามองจากซ้ายไปขวา และพิจารณาองค์ประกอบอันหลากหลายทั้งในภาครัฐและภาคเอกชน ซึ่งเมื่ออาศัยความเป็นหุ้นส่วนและความร่วมมือกันก็อาจทำให้อนาคตของเราสดใสขึ้น ทั้งยังไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลังและทำโลกยิ่งยืนยิ่งขึ้นด้วย”

—สัตยา นาเดลลา, ซีอีโอของไมโครซอฟท์

“ทั้งได้ประโยชน์และอ่านสนุก โลกทุนนิยมที่ทุกคนเป็นเจ้าของ อธิบายสาเหตุของคำสาปสองประการ นั่นคือ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและการล่มสลายของความหลากหลายทางชีวภาพที่เห็นชัดในปัจจุบัน รวมถึง

สิ่งที่ทำให้เราไปไม่ถึงระบบเศรษฐกิจโลกที่เท่าเทียมและยั่งยืน เคลาส์ ชวบบ เน้นย้ำเรื่องคุณค่า โดยเชื่อว่า หัว (ความชาญฉลาด ความเป็นเหตุเป็นผล) และหัวใจ (ความรัก ความเคารพ ความเข้าใจ) จำเป็นต้องทำงานสอดประสานกันเพื่อสุขภาพะของคนรุ่นต่อไปและบ้านของเรา ซึ่งก็คือโลกใบนี้เอง”

– เจน กูดอลล์, ผู้ก่อตั้งสถาบันเจนกูดอลล์,
ทูตสันติภาพขององค์การสหประชาชาติ

“ในทศวรรษ 1970 มิลตัน ฟรีดแมน ได้นิยามทุนนิยม ‘ผู้ถือหุ้น’ ไว้อย่างโด่งดัง และบริษัทต่างๆ ก็ได้รับแรงกระตุ้นให้หันทิศทางไปสู่เป้าหมายเดียวกัน นั่นก็คือผลตอบแทนสำหรับผู้ถือหุ้น ตลอดหลายทศวรรษที่ผ่านมา เราได้เห็นความซับซ้อนของความท้าทายต่างๆ ซึ่งต้องการให้ธุรกิจใช้แนวทางที่กว้างขึ้น โดยพยายามสร้างสมดุลระหว่างเป้าหมายต่างๆ นี่ไม่ใช่เรื่องง่าย และเป็นเหตุผลที่ทำให้หนังสือเล่มใหม่ของเคลาส์ ชวบบ คือแนวทางสำคัญที่อธิบายความท้าทายทั้งหลายที่เรากำลังเผชิญ และวางเค้าโครงเส้นทางข้างหน้าที่บรรดาธุรกิจควรเดินไปหากต้องการเจริญก้าวหน้าในศตวรรษที่ 21”

– ฟาริด ซาคาเรีย,
พิธีกรรายการ ฟาริด ซาคาเรีย จีพีเอส ของซีเอ็นเอ็น

“หลายสิบปีมานี้ เคลาส์ ชวบบ ช่วยกระตุ้นให้เกิดการถกเถียงเรื่องเศรษฐกิจโลกและบทบาทของธุรกิจ ตอนนี้อยู่ท่ามกลางวิกฤติโควิด หนังสือที่ทันสมัยและชัดเจนนี้วิเคราะห์ความท้าทายสารพัดที่เราเผชิญ และยังเสนอเส้นทางเพื่อมุ่งไปข้างหน้า ซึ่งได้พลังจากนวัตกรรม การแข่งขันที่เป็นธรรม และธุรกิจที่รับผิดชอบ ความหวังยังมีอยู่ แต่ก็ต้องอาศัยการปรับระบบทุนนิยมใหม่อย่างเร่งด่วน ทุนนิยมผู้มีส่วนได้ส่วนเสียคือการเรียกร้องให้เกิดการลงมือทำ และเราก็จำเป็นต้องลงมือกันในตอนนี้เลย”

– อานา โบติน, ประธานกลุ่มผู้บริหาร, บังโกซานตานเดร์

สารบัญ

บทนำ

1

ส่วนที่ 1

โลกที่ผมเติบโตมา

บทที่ 1	75 ปีของการพัฒนาและการเติบโตของโลก	10
บทที่ 2	คำสาปคุชเนตส์ : ปัญหาของเศรษฐกิจโลกปัจจุบัน	33
บทที่ 3	เอเชียผงาด	75
บทที่ 4	สังคมที่แบ่งแยก	101

ส่วนที่ 2

ตัวขับเคลื่อนความก้าวหน้าและปัญหา

บทที่ 5	โลกาภิวัตน์	126
บทที่ 6	เทคโนโลยี	157
บทที่ 7	ผู้คนและโลกใบนี้ของเรา	199

ส่วนที่ 3

กุนนิยมผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

บทที่ 8 แนวคิด	230
บทที่ 9 บริษัท	268
บทที่ 10 ประชาคม	295
บทสรุป	328
คำขอบคุณ	335
เชิงอรรถ	342
เกี่ยวกับผู้เขียน	384

บทนำ

ในช่วงต้นเดือนกุมภาพันธ์ ปี 2020 ผมหารือเรื่องหนังสือเล่มนี้กับเพื่อนร่วมงานในเจนีวาตอนที่โทรศัพท์ในห้องทำงานดังขึ้น ปรากฏว่านั่นคือช่วงเวลาที่เราได้ว่าเป็นรอยต่อของยุคสมัย เมื่อความสนใจเปลี่ยนจากโลกในชวงเวลา ก่อนโควิด-19 มาสู่ความเป็นจริงที่เกิดขึ้น หลัง โควิด-19

ก่อนหน้านี้โทรศัพท์สายนั้น ผมกับเพื่อนร่วมงาน่วนอยู่กับความท้าทายระยะยาวต่างๆ ของเศรษฐกิจโลก ที่รวมถึงการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและความไม่เท่าเทียม ผมได้สะท้อนข้อมูลเชิงลึกว่าด้วยระบบเศรษฐกิจโลกที่เกิดขึ้นมาในช่วง 75 ปีนับตั้งแต่สิ้นสุดสงครามโลกครั้งที่สอง และ 50 ปี นับจากการก่อตั้งสภาเศรษฐกิจโลก (World Economic Forum)¹ ผมตรวจสอบองค์ประกอบหลากหลายของโลกโลกาภิวัตน์ในปัจจุบันของเรา เช่น ผลประโยชน์ ข้อแลกเปลี่ยน และอันตราย จากนั้นก็พิจารณาการเปลี่ยนแปลงระบบที่จำเป็นใน 50 ถึง 70 ปีข้างหน้า เพื่อให้มั่นใจว่าระบบดังกล่าวจะยืดหยุ่น ยั่งยืน และเท่าเทียมกันมากขึ้นสำหรับคนรุ่นหลัง

แต่โทรศัพท์สายนั้นทำให้วาระการทำงานระยะยาวของเราเปลี่ยนไปอย่างสิ้นเชิง ความสนใจของผมย้ายไปสู่วิกฤติที่เกิดขึ้นฉับพลันซึ่งเราทุกคนในทุกประเทศบนโลกกำลังจะได้เผชิญ

¹ องค์การไม่แสวงหาผลกำไรที่ก่อตั้งในปี 1971 ที่ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ มีการจัดประชุมทุกปีในเมืองดาวอส เพื่อหารือร่วมกับผู้นำโลกด้านต่างๆ ในการหาทางออกให้กับปัญหาด้านเศรษฐกิจสังคมและการเมือง เพื่อสร้างความเปลี่ยนแปลงที่ดีและยั่งยืนในโลก

ปลายสายของโทรศัพท์สายนั้นคือหัวหน้าสำนักงานภูมิภาคของสภาเศรษฐกิจโลกประจำกรุงปักกิ่ง ประเทศจีน ตามปกติสายที่เข้ามามักเป็นเรื่องงานกิจวัตรทั่วไปที่เราเอาไว้ติดตามความคืบหน้าของโครงการริเริ่มและโปรแกรมต่างๆ แต่โทรศัพท์สายนี้ต่างออกไป ผู้อำนวยการสำนักงานฯ โทรศัพท์มาให้ข้อมูลล่าสุดเรื่องโรคระบาดที่แพร่อย่างรวดเร็วในจีนช่วงฤดูหนาวปีนั้น นั่นคือโควิด-19 ไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่ซึ่งในช่วงแรกเกิดเฉพาะที่เมืองอู่ฮั่น และโดยมากทำให้เกิดภาวะผิดปกติรุนแรงกับระบบทางเดินหายใจ ได้กลายเป็นความวิตกกังวลด้านสาธารณสุขอันดับต้นทั่วประเทศอย่างรวดเร็ว เพื่อนร่วมงานของเราอธิบายว่า ประชากรจำนวนมากในปักกิ่งเดินทางไปฉลองเทศกาลตรุษจีนในต่างเมือง และพอลกลับมาก็นำไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่นี้มาด้วย ทำให้เกิดการแพร่ระบาดและการล็อกดาวน์เมืองหลวงในเวลาต่อมา

เพื่อนร่วมงานของผมยังคงใจเย็นในระหว่างที่ให้ข้อเท็จจริงตามเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นว่าการปิดเมืองส่งผลกับพนักงานและปฏิบัติการต่างๆ ของเราอย่างไร แต่ผมจับได้จากน้ำเสียงว่าเขากังวลอย่างมาก ครอบครัวของเขาและทุกคนในชีวิตของเขาล้วนได้รับผลกระทบ พวกเขาเผชิญอันตรายนานปีจากการติดเชื้อและการเก็บตัวอยู่บ้าน มาตรการที่เจ้าหน้าที่บังคับใช้ก็เข้มงวดมาก คือให้พนักงานทำงานที่บ้านอย่างไม่มีกำหนด และจะได้รับอนุญาตให้ออกจากที่พักอาศัยได้ภายใต้เงื่อนไขที่จำกัดอย่างยิ่ง ผู้มีอาการจะต้องเข้ารับการตรวจและกักตัวทันที แต่ถึงจะใช้มาตรการที่เด็ดขาดขนาดนี้ ก็ไม่แน่ว่าจะควบคุมภัยคุกคามด้านสาธารณสุขนี้ได้ การระบาดแพร่ไปอย่างรวดเร็ว แม้กระทั่งคนที่เก็บตัวอยู่บ้านยังกลัวติดเชื้อไวรัสดังกล่าว ขณะเดียวกันข่าวจากโรงพยาบาลยังยืนยันว่าโรคนี้ระบาดรุนแรงมาก ยากจะรักษา และทำให้สถานพยาบาลรองรับไม่ไหว

กลับมายังสวิตเซอร์แลนด์ เรารู้ข้อมูลเรื่องซาร์ส-โควี-2 ไวรัสที่ก่อให้เกิดโควิด-19 มาตั้งแต่การประชุมประจำปีช่วงปลายเดือนมกราคม ปี 2020 นี่คือหัวข้อสนทนาในการหารือด้านสาธารณสุขในหมู่ผู้เข้าร่วมประชุมที่มา

จากเอเชียหรือทำงานส่วนใหญ่ในเอเชีย แต่ก่อนได้รับโทรศัพท์สายนั้น ผมหวังไว้ว่าเราจะจำกัดการแพร่กระจายได้ทั้งด้านระยะเวลาและภูมิศาสตร์เหมือนไวรัสโคโรนาอื่น ๆ อย่างซาร์สและเมอร์สที่เราควบคุมได้ และผมหวังว่ามันจะไม่ส่งผลกระทบต่อชีวิตส่วนตัวของเพื่อนร่วมงาน เพื่อนฝูง และครอบครัวของผมเองด้วย

ระหว่างที่คุยโทรศัพท์สายนั้น ความเข้าใจเรื่องภัยคุกคามด้านสาธารณสุขของโลกของผมก็เปลี่ยนไป ในช่วงหลายวันและหลายสัปดาห์ที่ตามมา ผมวางมือจากหนังสือเล่มนี้ และสภาพเศรษฐกิจโลกก็เข้าสู่ภาวะวิกฤติ เราตั้งคณะทำงานพิเศษขึ้นมาชุดหนึ่ง และขอให้พนักงานทุกคนทำงานที่บ้าน ทั้งยังทุ่มความพยายามทั้งหมดไปกับการช่วยรับมือปัญหาเร่งด่วนระหว่างประเทศ แต่ถึงอย่างนั้นก็เกือบจะสายเกินไปแล้ว หนึ่งในสัปดาห์ต่อมา ไวรัสทำให้หลายพื้นที่ในยุโรปเข้าสู่การล็อกดาวน์ และอีกไม่กี่สัปดาห์จากนั้น หลายพื้นที่ในโลกก็ต้องเผชิญกับสถานการณ์ที่คล้ายคลึงกัน รวมถึงสหรัฐอเมริกาด้วย ในช่วงหลายเดือนต่อมา คนหลายล้านเสียชีวิตหรือเข้ารักษาตัวในโรงพยาบาล หลายร้อยล้านคนตกงานหรือสูญเสียรายได้ ธุรกิจจำนวนนับไม่ถ้วนและรัฐบาลหลายประเทศประสบภาวะล้มละลายทั้งในโลกจริงและโลกเสมือน

ขณะที่ผมเขียนบทนำในฤดูใบไม้ร่วงปี 2020 สภาพเศรษฐกิจของโลกที่เกิดจากโควิด-19 ระลอกแรกส่วนใหญ่ซาลงแล้ว แต่การติดเชื้อระลอกใหม่ทำให้โลกกลับสู่ภาวะตื่นตัวอย่างเต็มที่อีกครั้ง ประเทศต่างๆ ทั่วโลกกลับคืนสู่การใช้ชีวิตปกติทั้งทางสังคมและเศรษฐกิจอย่างระแวดระวัง แต่การฟื้นตัวทางเศรษฐกิจไม่เกิดขึ้นพร้อมเพรียงกัน จีนเป็นประเทศใหญ่ประเทศแรกๆ ที่ยกเลิกการล็อกดาวน์และกลับมาดำเนินธุรกิจ ทั้งยังคาดว่าเศรษฐกิจจะเติบโตตลอดทั้งปี 2020 ในทางตรงกันข้าม ในเมืองที่มีสำนักงานถาวรของเรา อย่างเจนีวา นิวยอร์ก ซานฟรานซิสโก และโตเกียว แม้ชีวิตสาธารณะของผู้คนจะกลับมาแล้วบางส่วนเช่นกัน แต่ก็ยังเป็นไปในลักษณะที่เปราะบางกว่ามาก เกิดการสูญเสียชีวิตและการดำรงชีวิตตามปกติไปทั่วโลก มีการใช้งบประมาณหลายพันล้านเพื่อให้ผู้คน ธุรกิจ และ

รัฐบาลทรงตัวอยู่ได้ การแบ่งแยกทางสังคมรุนแรงยิ่งขึ้นและมีปัญหาใหม่ๆ ปรากฏขึ้นมา

มาถึงตอนนี้ เราอยู่ไกลจากวิกฤติระลอกแรกมาระยะหนึ่งแล้ว และพวกเราหลายคน รวมทั้งตัวผมเองด้วย ได้ตระหนักแล้วว่าภาวะระบาดทั่วโลกและผลกระทบของมันเชื่อมโยงอย่างลึกซึ้งกับปัญหาที่เราพบอยู่เดิมแล้วในระบบเศรษฐกิจโลกปัจจุบัน มุมมองนี้ทำให้ผมกลับมานึกถึงตอนที่हारหรือเกี่ยวกับหนังสือเล่มนี้ในวันที่โทรศัพท์เปลี่ยนชีวิตจากปักกิ่งสายนั้นตั้งขึ้นเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ ปี 2020 ผลการวิเคราะห์หลายฉบับที่เราทำไว้ล่วงหน้ากลายเป็นจริงยิ่งกว่าที่เคย และคุณจะได้อ่านในหนังสือเล่มนี้ด้วย ผมจะนำเสนอต่อจากข้อสังเกตของผมเองเกี่ยวกับความไม่เท่าเทียมที่เพิ่มมากขึ้น การเติบโตที่ช้าลง การผลิตที่สะดุด ระดับหนี้สินที่สูงขึ้น การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่เกิดขึ้นเร็วยิ่งขึ้น ปัญหาสังคมที่ฝังรากลึกกว่าเดิม และการขาดความร่วมมือกันในระดับโลกในการรับมือกับเรื่องท้าทายที่เร่งด่วนที่สุดบางประการ และผมหวังว่าคุณจะเห็นด้วยว่าข้อสังเกตเหล่านี้ก็เป็นจริงหลังโควิด-19 เหมือนที่เคยเป็นมาก่อนหน้านั้น

อย่างไรก็ตาม มีสิ่งหนึ่งที่เปลี่ยนไประหว่าง “ก่อนรอยต่อ” และ “หลังรอยต่อ” นั่นคือ ผมสังเกตได้ว่าในหมู่ประชาชน ผู้นำธุรกิจ และรัฐบาลมีความเข้าใจมากขึ้นว่าการสร้างโลกที่ดีกว่าเป็นสิ่งที่ต้องอาศัยการทำงานร่วมกัน แนวคิดที่ว่าเราจำเป็นต้องสร้างโลกหลังโควิดด้วยวิธีที่แตกต่างจากเดิมเป็นสิ่งที่คนเห็นตรงกันอย่างกว้างขวาง ผลกระทบของโควิด-19 ที่เกิดขึ้นอย่างฉับพลันและเกิดขึ้นกับทุกสิ่งทุกอย่างทำให้เรารู้ซึ่งอย่างชัดเจนยิ่งกว่าผลกระทบอย่างค่อยเป็นค่อยไปของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศหรือความไม่เท่าเทียมที่เพิ่มขึ้น ว่าระบบเศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยผลประโยชน์ระยะสั้นและความเห็นแก่ตัวนั้นไม่ยั่งยืน มันไม่สมดุล เพราะบางและเพิ่มโอกาสที่จะก่อให้เกิดหายนะต่อสังคม สิ่งแวดล้อม และระบบสาธารณสุข อย่างที่เราเห็นได้จากโควิด-19 เมื่อเกิดโรคระบาดขึ้น มันสร้างความเสียหายที่เกินจะรับไหวต่อระบบสาธารณะ

ในหนังสือเล่มนี้ ผมจะพูดถึงประเด็นที่ว่าเราไม่อาจจะอยู่กับระบบ

เศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยค่านิยมที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตนได้อีกต่อไป เช่น การหาผลกำไรให้ได้มากที่สุดในระยะสั้น การเลี้ยงบาชีและกฎระเบียบ หรือการทำให้ผู้อื่นได้รับผลกระทบจากมลพิษ แต่เราจำเป็นต้องมีสังคม เศรษฐกิจ และชุมชนนานาชาติที่ออกแบบมาเพื่อดูแลคนทุกคนและโลก ทั้งใบ เราควรขยับจากระบบ “ทุนนิยมผู้ถือหุ้น” ที่แพร่หลายอยู่ในโลกตะวันตกในช่วง 50 ปีที่ผ่านมา และระบบ “ทุนนิยมของรัฐ” ที่โดดเด่นในเอเชียและมีศูนย์กลางอยู่ที่อำนาจของรัฐ เข้าสู่ระบบ “ทุนนิยมผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย” อย่างเป็นรูปธรรม นั่นคือสาระสำคัญของหนังสือเล่มนี้ ในเนื้อหาที่ตามมา ผมจะแสดงให้เห็นว่าเราจะสร้างระบบดังกล่าวขึ้นมาได้อย่างไร และทำไมจึงจำเป็นต้องทำเช่นนั้นในตอนนี้

ส่วนที่หนึ่ง (บทที่ 1 ถึง 4) จะให้ภาพรวมของประวัติศาสตร์เศรษฐกิจโลกนับตั้งแต่ปี 1945 ทั้งในโลกตะวันตกและเอเชีย ภาพรวมนี้แสดงถึงความสำเร็จและจุดด้อยหลัก ๆ ของระบบเศรษฐกิจที่เราใช้อยู่ เช่น การเติบโตทางเศรษฐกิจที่เพิ่มขึ้น ความเหลื่อมล้ำ ความเสื่อมลงของสิ่งแวดล้อม และหนี้สินของคนรุ่นหลัง ในส่วนนี้ยังพูดถึงแนวโน้มทางสังคมอย่างการแบ่งขั้วทางการเมืองที่เพิ่มมากขึ้น ว่ามีส่วนเกี่ยวข้องอย่างไรกับภาวะเศรษฐกิจและระบบการปกครองของรัฐ ส่วนที่สอง (บทที่ 5 ถึง 7) จะเจาะลึกถึงสาเหตุและผลที่เป็นไปได้ของความก้าวหน้าและปัญหาทางเศรษฐกิจ โดยพิจารณาบทบาทของนวัตกรรมทางเทคโนโลยี โลกาภิวัตน์ และการค้า รวมถึงการใช้ทรัพยากรธรรมชาติ สุดท้ายคือส่วนที่สาม (บทที่ 8 ถึงบทสรุป) จะพูดถึงการเปลี่ยนแปลงที่เป็นไปได้ของระบบเศรษฐกิจโลก โดยให้คำจำกัดความของ ทุนนิยมผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย และชี้ให้เห็นว่ามันหมายถึงอะไรในเชิงปฏิบัติได้บ้างต่อธุรกิจ รัฐบาล องค์กรระหว่างประเทศ และประชาสังคม

ในหนังสือเล่มนี้ ผมพยายามนำเสนออย่างยุติธรรมและไม่เอนเอียงไม่ว่าจะในเรื่องปัญหาาระดับโลกที่เรากำลังเผชิญ สาเหตุและผลกระทบที่เป็นไปได้ และทางออกที่ผมเห็นว่าสามารถสร้างโลกที่ดีกว่าในอนาคตได้ แต่ผมขอออกตัวไว้ก่อนในตอนนี้น่า ทศนะที่นำเสนอในหนังสือเล่มนี้เป็น

ของผมเอง และนั่นย่อมแฝงอคติจากประสบการณ์ชีวิตของผมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ผมเล่าประสบการณ์ที่ก่อร่างสร้างตัวตนเหล่านั้นไว้บางส่วน ในช่วงที่ผมเป็นเด็ก เป็นนักเรียน และตอนทำงานใหม่ๆ ในบทแรกของหนังสือเล่มนี้ ผมหวังว่ามันจะช่วยให้คุณในฐานะผู้อ่านเข้าใจทัศนคติที่ผมมีต่อโลก ซึ่งมีพื้นฐานอยู่บนความเชื่อที่ว่า ผลลัพธ์ที่ดีในสังคมและเศรษฐกิจเป็นผลมาจากความร่วมมือ ไม่ว่าเป็นระหว่างรัฐกับเอกชน หรือระหว่างผู้คนและชาติต่างๆ ทั่วโลกก็ตาม

ไม่ว่าคุณจะเป็นใครก็ตาม ผมหวังว่าหนังสือเล่มนี้จะสร้างแรงบันดาลใจให้คุณช่วยสร้างระบบที่ก้าวหน้า เราสามารถเปลี่ยนมรดกที่โควิด-19 ทิ้งไว้ได้ด้วยการร่วมมือกันเพื่อสร้างระบบเศรษฐกิจที่เกิดจากการรวมสมาชิกทุกคนในสังคม และให้ความสำคัญกับความยั่งยืนและความเท่าเทียม ในขณะที่การระบาดใหญ่ทำให้เกิดการตาย ชีวิตพังพินาศ และทำลายความผาสุกในการดำเนินชีวิตอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ แต่มันอาจช่วยให้เราพาตัวเองไปสู่โลกที่พ้นตัวจากหายนะได้ดียิ่งขึ้น ด้วยวิธีดังกล่าว ผมหวังว่าสำหรับคนรุ่นเรา โลกยุคหลังการระบาดใหญ่จะเป็นเหมือนโลกหลังสงครามโลกครั้งที่สองของคนรุ่นพ่อแม่ นั่นก็คือช่วงเวลาแห่งความเป็นเอกภาพอดีตที่เพิ่งผ่านพ้นไปคือเครื่องเตือนใจอันชัดเจนถึงโลกที่ไม่มีใครต้องการส่วนปัจจุบันและอนาคตคือโอกาสในการสร้างโลกที่ทุกคนสามารถเติบโตก้าวหน้าได้

หลายสิบปีหลังสงครามโลกครั้งที่สอง เราทำแบบนั้นด้วยการสร้างข้อตกลงทางสังคมในประเทศอย่างระบบเศรษฐกิจแบบตลาดเพื่อสังคมในยุโรป และโครงการ “สังคมที่ยิ่งใหญ่”² ในสหรัฐอเมริกา เรายังสร้างระบบพหุภาคีที่มุ่งรักษาสันติภาพ ส่งเสริมความร่วมมือ และสร้างองค์การทางการเงิน เช่น ธนาคารโลก กองทุนการเงินระหว่างประเทศ (IMF) และองค์การสหประชาชาติอีกด้วย

² Great Society เป็นชุดนโยบายทางสังคมภายในประเทศของสหรัฐฯ ริเริ่มโดยประธานาธิบดีลินดอน บี. จอห์นสัน ในช่วงปี 1964 - 1965 ที่เน้นไปที่การจัดความอยู่ดีธรรมทางเชื้อชาติและความยากจน ปกป้องสิ่งแวดล้อม และพัฒนาการศึกษาเป็นหลัก

และตอนนี้ ผมหวังว่าเราจะใช้การฟื้นตัวหลังโควิดนำระบบทุนนิยม
ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียไปใช้ในประเทศ และสร้างระบบเศรษฐกิจโลกที่ยั่งยืน
ยิ่งขึ้นทั่วโลก

ขอบคุณที่ติดตามอ่านครับ

เคลาส์ ชวาบ
เจนีวา, ธันวาคม 2020

เคลาส์ ชวาบ

ส่วนที่ 1

โลกที่ผมเติบโตมา

ตัวอย่าง

บทที่ 1

75 ปีของการพัฒนา และการเติบโตของโลก

ในช่วง 75 ปีนับตั้งแต่สงครามโลกครั้งที่สองสิ้นสุดลง การพัฒนาทางเศรษฐกิจของโลกพุ่งทะยานไปอย่างรวดเร็ว แต่ถึงอย่างนั้นโลกก็มีความเป็นจริงที่แตกต่างออกไปเป็นสองแบบ

ความจริงในทางหนึ่งคือ เราแทบไม่เคยมีเงินมากอย่างที่เรามีทุกวันนี้ ตอนนี้เราอยู่ในยุคสมัยที่ค่อนข้างสงบสุขและมั่งคั่งอย่างที่สุด เมื่อเปรียบเทียบกับคนรุ่นก่อนๆ พวกเราหลายคนมีอายุยืนยาวกว่าและมีสุขภาพดีกว่า ลูกหลานของเราได้ไปโรงเรียนหรือกระทั่งได้เข้ามหาวิทยาลัย และเรายังได้ใช้คอมพิวเตอร์ สมาร์ทโฟน และอุปกรณ์เทคโนโลยีอื่นๆ ที่เชื่อมเรา与世界 ขณะที่คนรุ่นก่อนหน้าเราหนึ่งถึงสองรุ่น ซึ่งก็คือพ่อแม่และปู่ย่าตายายของเราทำได้แค่ฝันถึงวิถีชีวิตแบบที่คนจำนวนมากทุกวันนี้ใช้ รวมถึงความเฟื่องฟูหรูหราที่มาพร้อมพลังงานที่มีเหลือเฟือ เทคโนโลยีที่ก้าวหน้า และการค้าขายที่กว้างไกลทั่วโลก

ส่วนความจริงอีกแบบหนึ่ง คือการที่โลกและประชาสังคมของเราถูกรุมเร้าไปด้วยปัญหาความไม่เท่าเทียมอย่างบ้าคลั่งและความไม่ยั่งยืน เข้าขั้นอันตราย วิกฤตสาธารณสุขจากโควิด-19 เป็นเพียงเหตุการณ์หนึ่ง que แสดงให้เห็นว่าทุกคนไม่ได้มีโอกาสเท่ากันในชีวิต คนที่มีเงินมากกว่า คอนเนกชันดีกว่า หรือได้อยู่อาศัยในย่านดีๆ ได้รับผลกระทบจากโควิดในอัตราที่ต่ำกว่ามาก คนเหล่านี้มีแนวโน้มที่จะสามารถทำงานจากบ้านได้

ออกไปจากพื้นที่ที่มีประชากรหนาแน่นได้ และได้รับการดูแลรักษาทางการแพทย์ที่ดีกว่าหากติดเชื้อมานี้คือรูปแบบที่ดำเนินไปซ้ำๆ จนกลายเป็นสิ่งที่เห็นจนชินตาในหลายสังคม คนยากจนได้รับผลกระทบจากวิกฤติโลกอย่างต่อเนื่อง ในขณะที่คนมั่งมีมีความยากลำบากไปได้อย่างง่ายดาย

การที่จะเข้าใจว่าเรามาถึงจุดนี้ได้ได้อย่างไรและจะออกจากสถานการณ์นี้ได้ได้อย่างไร เราต้องย้อนเวลากลับไปสู่ต้นกำเนิดของระบบเศรษฐกิจโลก ย้อนไปมองภาพการพัฒนาเศรษฐกิจหลังสงครามและมองไปยังเหตุการณ์สำคัญต่างๆ ในช่วงระยะเวลานั้น จุดเริ่มต้นที่สมเหตุสมผลของเรื่องนี้คือ “ปีที่ยุค” ของเศรษฐกิจโลกยุคใหม่ ซึ่งก็คือปี 1945 และอาจไม่มีที่ไหนเล่าเรื่องนี้ได้ดีไปกว่าเยอรมนี ที่ซึ่งปีนั้นนับเป็นการเริ่มต้นใหม่อย่างแท้จริง

รากฐานของระเบียบเศรษฐกิจโลกยุคหลังสงคราม

เด็กๆ อย่างผมซึ่งเริ่มเข้าเรียนชั้นประถมในเยอรมนีเมื่อปี 1945 อายุน้อยเกินกว่าจะเข้าใจว่าทำไมประเทศของตัวเองถึงเข้าร่วมสงคราม หรือทำไมช่วงเวลาหลายปีต่อจากนั้นจึงเกิดความเปลี่ยนแปลงขึ้นอย่างมาก แต่เราเข้าใจดีมากกว่าจะต้องทำทุกวิถีทางเพื่อหลีกเลี่ยงความขัดแย้งที่จะเกิดในอนาคต ดังเช่นในช่วงหลายปีหลังสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง ประโยค “Nie Wieder Krieg” หรือ “ไม่เอาสงครามอีกแล้ว” กลายเป็นเสียงกู่ก้องไปทั่วเยอรมนี ผู้คนเผชิญความขัดแย้งจนเต็มกลืน พวกเขาต้องการสร้างชีวิตใหม่อย่างสงบสุขและร่วมมือกันเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีกว่า

นี่ไม่ใช่สิ่งที่จะเกิดขึ้นง่ายๆ ไม่ว่าในเยอรมนีหรือที่ไหนก็ตาม เมื่อสงครามโลกครั้งที่สองยุติ ประเทศก็พังทลายเหลือแต่ซาก อาคารสำคัญๆ ทางประวัติศาสตร์ในเมืองหลักๆ ของเยอรมนีเหลืออยู่แทบไม่ถึงหนึ่งในห้า บ้านหลายล้านหลังถูกทำลายราบ สเวเบีย แคว้นทางใต้ของเยอรมนีที่ผมเติบโตขึ้นก็โดนด้วย ในเมืองที่มีความเป็นอุตสาหกรรมที่สุดของแคว้น สเวเบียอย่างฟรีดริชส์ฮาเฟิน โรงงานเกือบทุกแห่งถูกระเบิดจนราบเป็น

หน้ากลอง รวมถึงโรงงานมายบัคและเซปเพอลีน บริษัทผู้ผลิตรถยนต์และอากาศยานระดับตำนานสองรายที่รัฐบาลนาซีนำความสามารถในการผลิตไปใช้เพื่อจุดประสงค์ทางการทหารในช่วงสงคราม

หนึ่งในความทรงจำแรกสุดของผมคือ เราเฝ้าดูไฟที่เผาทำลายฟรีดริชส์ฮาเฟินจากหลังคาบ้านของพ่อกับแม่ซึ่งอยู่ห่างออกไปจากเมืองนั้นเพียง 18 กิโลเมตร เราสวดภาวนาขออย่าให้เมืองที่เราอยู่พลอยฟ้าพลอยฝนไปด้วย และโชคดีที่แคล้วคลาดมาได้ แต่ลำพังแค่การโจมตีฟรีดริชส์ฮาเฟินครั้งสุดท้ายครั้งเดียวก็มีผู้เสียชีวิตถึง 700 ราย ผมจำได้ว่าพ่อกับแม่ร้องไห้ตอนฟังข่าวนั้นเพราะพวกท่านรู้จักคนหลายคนที่อาศัยอยู่ในเมืองใกล้ๆ กันเป็นการส่วนตัว กว่าสงครามจะจบ ประชากรในเมืองฟรีดริชส์ฮาเฟิน ซึ่งเดิมมีอยู่ 28,000 คน ก็เหลืออยู่แค่หนึ่งในสี่⁽¹⁾ ที่เหลือหนีไปได้ ไม่ก็สูญหายหรือเสียชีวิต

ราเฟนสเบิร์กที่ผมอยู่คือหนึ่งในไม่กี่เมืองที่รอดพ้นจากการระเบิดของฝ่ายสัมพันธมิตร ซึ่งเป็นไปได้ว่าเพราะเป็นเมืองที่ไม่มีความสามารถด้านอุตสาหกรรมหรือการทหาร แต่ผลพวงของสงครามยังคงมีอยู่รอบตัวเราเมื่อสงครามยุติ ขณะที่ทหารฝรั่งเศสของฝ่ายสัมพันธมิตรเคลื่อนกำลังเข้ามา ราเฟนสเบิร์กก็กลายเป็นที่พักขนาดใหญ่ของผู้ลี้ภัยในประเทศ รวมถึงแรงงานที่ถูกบังคับกดขี่ เอลยสงคราม และทหารบาดเจ็บ⁽²⁾ ความปั่นป่วนโกลาหลเกิดขึ้นทั่วไปในเมือง เรื่องดีๆ อย่างเดียวที่เกิดขึ้นตอนเที่ยงคืนของวันที่ 8 เมษายน 1945 ก็คือสงครามจบลงแล้วจริงๆ ในเยอรมนีเราเรียกวันนี้ว่า “Stunde Null” หรือ “ชั่วโมงที่ศูนย์” ในเวลาต่อมา นักประวัติศาสตร์อย่างเอียน บูรุม่า เรียกปีที่ตามมาว่า “ปีที่ศูนย์”⁽³⁾ เศรษฐกิจของเยอรมนีพังพินาศ และผู้คนได้แต่หวังว่าจะสามารถเริ่มต้นใหม่อีกครั้งอย่างหมดจด

ประเทศมหาอำนาจอื่นๆ ในฝ่ายอักษะ เช่น อิตาลีและญี่ปุ่น ก็ต้องเผชิญความท้าทายแบบเดียวกัน กำลังการผลิตของประเทศฝ่ายอักษะถูกทำลายไปจำนวนมาก ดูริน มิลาน เจนัว และเมืองอื่นๆ ในอิตาลีถูกระเบิดทำลายอย่างหนัก และอิโรซิมากับนางาซากิก็เผชิญหายนะ

ใหญ่หลวงอย่างที่ไม่อาจหาสิ่งใดมาเทียบจากระเบิดปรมาณู ประเทศยุโรปอื่นๆ ตกอยู่ในภาวะพวบางสงครามไปด้วยและเข้าสู่ยุคแรกของความโกลาหล โกล่ออกไปทางตะวันออก จีนและหลายประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ติดอยู่ในวังวนของความขัดแย้งภายในประเทศ เศรษฐกิจในแอฟริกาตะวันออกกลาง และเอเชียใต้ ยังผูกโยงอยู่กับการปกครองของเจ้าอาณานิคม ส่วนสหภาพโซเวียตก็เผชิญความสูญเสียอย่างมหาศาลในช่วงสงครามโลกครั้งที่สอง มีเพียงประเทศในทวีปอเมริกาซึ่งนำโดยสหรัฐอเมริกาเท่านั้นที่ผ่านสงครามโลกครั้งนั้นมาได้โดยเศรษฐกิจไม่บอบช้ำนัก

ณ ตอนนั้นวอชิงตันและมอสโกเป็นผู้นำในยุคหลังสงคราม ซึ่งแต่ละฝ่ายล้วนมีขอบเขตพื้นที่อิทธิพลของตนเอง อนาคตของสเวเบีย ซึ่งตอนนั้นเป็นส่วนหนึ่งของเยอรมนีที่ฝ่ายสัมพันธมิตรยึดครอง จึงขึ้นอยู่กับการตัดสินใจของสหรัฐอเมริกา

อเมริกาตกที่นั่งลำบากรอบด้าน และแน่นอนว่าจะไม่ทำผิดซ้ำรอยสนธิสัญญาแวร์ซายที่ทำเพื่อยุติสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง สนธิสัญญาแวร์ซายที่ลงนามเมื่อปี 1919 ทำให้ฝ่ายมหาอำนาจกลางที่พ่ายแพ้ (เยอรมนี ออสเตรีย-ฮังการี จักรวรรดิออตโตมัน และบัลแกเรีย) ต้องแบกหนี้สินล้านพันตัว ซึ่งจำกัดการพัฒนาทางเศรษฐกิจของประเทศเหล่านั้นและนำไปสู่การฟื้นตัวทางเศรษฐกิจที่ปั่นป่วน สิ่งเหล่านี้บ่มเพาะให้เกิดสงครามโลกครั้งที่สอง

หลังสงครามโลกครั้งที่สอง วอชิงตันจึงใช้อีกแนวทางหนึ่ง สหรัฐฯ ต้องการฟื้นฟูเศรษฐกิจยุโรปในเขตพื้นที่อิทธิพลของตน ซึ่งรวมถึงเยอรมนีส่วนที่อยู่ภายใต้การยึดครองของอังกฤษ ฝรั่งเศส และสหรัฐฯ ด้วย สหรัฐฯ มุ่งส่งเสริมการค้า การบูรณาการ และความร่วมมือทางการเมือง และตั้งแต่ปี 1944 สหรัฐฯ และกลุ่มสัมพันธมิตรก็ตั้งสถาบันทางเศรษฐกิจต่างๆ ขึ้น เช่น กองทุนการเงินระหว่างประเทศ และธนาคารระหว่างประเทศเพื่อการบูรณะและพัฒนา (International Bank for Reconstruction and Development ปัจจุบันคือส่วนหนึ่งของธนาคารโลก)⁽⁴⁾ และตลอดหลายสิบปีจากนั้น หน่วยงานเหล่านี้ได้พยายามพัฒนาระบบเศรษฐกิจที่เติบโต

และมั่นคงในเยอรมนีตะวันตกและทั่วยุโรปตะวันตกอย่างต่อเนื่อง

นับตั้งแต่ปี 1948 เป็นต้นมา สหรัฐฯ และแคนาดายังมอบความช่วยเหลือพิเศษในภูมิภาค แผนการมาร์แชลล์ ซึ่งตั้งชื่อตามรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศของสหรัฐฯ จอร์จ มาร์แชลล์ ได้ช่วยให้ประเทศต่างๆ ในยุโรปตะวันตก ซึ่งรวมถึงเยอรมนีและอิตาลี ได้ซื้อสินค้าอเมริกันและสร้างอุตสาหกรรมใหม่ของตัวเองขึ้น การให้ความช่วยเหลือแก้อดีตมหาอำนาจฝ่ายอักษะเป็นการตัดสินใจที่ก่อให้เกิดประเด็นถกเถียงแต่ถือว่าเป็นสิ่งจำเป็น เพราะหากไม่มีกลไกขับเคลื่อนทางอุตสาหกรรมของเยอรมนี ยุโรปก็ไม่มีทางแข็งแกร่งด้านอุตสาหกรรมได้เลย [องค์กรเพื่อความร่วมมือและการพัฒนาทางเศรษฐกิจยุโรป (Organization for European Economic Cooperation and Development) หรือ OEEC ซึ่งต่อมาเปลี่ยนเป็น OECD คือผู้บริหารสำคัญของโครงการดังกล่าว]

สหรัฐฯ ไม่ได้เพียงแค่พยายามช่วยเหลือเท่านั้น แต่ยังสนับสนุนการค้าด้วย โดยจัดตั้งตลาดยุโรปสำหรับถ่านหิน เหล็ก และสินค้าอื่นๆ ซึ่งนั่นนำไปสู่การตั้งประชาคมถ่านหินและเหล็กกล้าแห่งยุโรป อันเป็นต้นกำเนิดของสหภาพยุโรปในปัจจุบัน ในเอเชียก็เช่นกัน สหรัฐฯ ช่วยเหลือและให้เครดิตแก่ประเทศต่างๆ รวมถึงญี่ปุ่น จีน เกาหลีใต้ และฟิลิปปินส์ ส่วนในที่อื่นๆ สหภาพโซเวียตได้ขยายพื้นที่อิทธิพลของตนออกไป โดยส่งเสริมรูปแบบเศรษฐกิจที่มีพื้นฐานอยู่บนการวางแผนจากส่วนกลางและการผลิตที่มีรัฐเป็นเจ้าของ

รัฐบาล อุตสาหกรรม และแรงงานท้องถิ่นมีบทบาทในความพยายามฟื้นฟูด้วย ตัวอย่างเช่น ในปี 1947 มูลนิธิเชปเพอลีนได้ออนสินทรัพย์เกือบทั้งหมดให้เมืองฟรีดริชส์ฮาเฟิน⁽⁵⁾ ด้วยความหวังว่าการทำเช่นนี้จะจุดประกายอนาคตอันรุ่งเรืองให้กับบริษัทเชปเพอลีนและคนงานของตนอีกครั้ง ขณะเดียวกัน ชาวเมืองฟรีดริชส์ฮาเฟินเองก็ทำงานหนักเพื่อสร้างบ้านเรือนขึ้นใหม่ ผู้หญิงมีบทบาทอย่างมากในงานนี้ รวมถึงในงานก่อสร้างใหม่ๆ จำนวนมาก นิตยสารเยอรมันชื่อ *แดร์ ชปีเกิล* กล่าวถึงเหตุการณ์นี้ในเวลาต่อมาว่า “เมื่อผู้ชายจำนวนมากมายนอนตายไปในสงคราม ฝ่ายสัมพันธมิตร

ต้องอาศัยผู้หญิงในการลุยงานทำความสะอาดที่เหนื่อยยาก”⁽⁶⁾

การต่อจิ๊กซอว์ต้องอาศัยการจัดวางชิ้นส่วนทุกชิ้นอย่างถูกต้องเพื่อสร้างภาพที่สมบูรณ์อันใด งานก่อสร้างใหม่ก็ต้องใช้ทรัพยากรทุกอย่างและความพยายามทั้งหมดของมนุษย์นั้น นี่เป็นงานที่คนทั้งสังคมมุ่งมั่นตั้งใจทำให้สำเร็จ ผู้ผลิตรายหนึ่งที่ประสบความสำเร็จที่สุดและใหญ่ที่สุดในราเฟนสเบิร์กคือธุรกิจครอบครัวที่ต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็นราเฟนสเบอร์เกอร์⁽⁷⁾ บริษัทนี้กลับมาผลิตจิ๊กซอว์และหนังสือเด็กอีกครั้ง และเป็นธุรกิจที่ดำเนินต่อเนื่องมาจนถึงปัจจุบัน และในฟรีดริชส์ฮาเฟิน บริษัทเซทเอฟ (ZF) ซึ่งเป็นบริษัทลูกของมูลนิธิเซปเพอลีนก็กลับมาทำธุรกิจอีกครั้งในฐานะผู้ผลิตอะไหล่รถยนต์ บริษัทลักษณะนี้มักเป็น *มิทเทิลชแตนด์* อันโด่งดังของเยอรมนี ซึ่งหมายถึงบริษัทขนาดกลางและขนาดเล็กที่รวมตัวกันเป็นกระดุกสันหลังของเศรษฐกิจเยอรมัน ซึ่งมีบทบาทสำคัญยิ่งในการพลิกฟื้นเศรษฐกิจหลังสงคราม

30 ปีแห่งความรุ่งโรจน์ในโลกตะวันตก

สำหรับผู้คนจำนวนมากที่อาศัยอยู่ในยุโรปรวมถึงตัวผมเอง สิ่งนอกจากการยุติสงครามได้ไม่เท่าไรก็เริ่มกลัวว่าสงครามครั้งใหม่จะเกิดขึ้น แนวทางตลาดเสรีที่ใช้ในเยอรมนีตะวันตกและยุโรปตะวันตกที่สหรัฐอเมริกาขัดแย้งกับโมเดลเศรษฐกิจแบบวางแผนจากศูนย์กลางของสหภาพโซเวียตซึ่งมีอิทธิพลในเยอรมนีตะวันออกและยุโรปตะวันออก อะไรรจะอยู่ อะไรรจะไป การอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขจะเป็นไปได้หรือไม่ หรือมันต้องจบลงด้วยความขัดแย้งที่ต้องประจันหน้า เวลาเท่านั้นที่จะให้คำตอบได้

ในตอนนั้น ผลลัพธ์ยังไม่กระจ่างแจ้งนัก นี่คือสงครามแห่งอุดมการณ์ระบบเศรษฐกิจ และการชิงอำนาจทางภูมิรัฐศาสตร์ เป็นเวลาหลายทศวรรษมาแล้วที่มหาอำนาจทั้งสองยึดตำแหน่งที่มั่นและระบบการแข่งขันของตนเอง ทั้งในเอเชีย แอฟริกา และลาตินอเมริกาล้วนเกิดการต่อสู้ทาง

อุดมการณ์ระหว่างลัทธิทุนนิยมและคอมมิวนิสต์แบบเดียวกันทั่วไปหมด

ข้อดีของการมองย้อนอดีตคือทำให้เรารู้ว่าสถาบันทางเศรษฐกิจที่สหรัฐฯ ตั้งขึ้นโดยมีพื้นฐานจากลัทธิทุนนิยมและตลาดเสรีได้วางรากฐานสำหรับ ยุคสมัยแห่งการแบ่งปันความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจอย่างที่ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อน เมื่อประกอบกับเจตนารมณ์ของผู้คนจำนวนมากที่ต้องการสร้างทุกอย่าง ขึ้นมาใหม่ นับว่าพวกเขาได้วางรากฐานไว้รองรับช่วงเวลาหลายสิบปีแห่ง ความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ และการครอบงำทางเศรษฐกิจที่โลกตะวันตก มีเหนือ “ส่วนที่เหลือทั้งหมด” ส่วนโมเดลการวางแผนจากศูนย์กลางของ สหภาพโซเวียตในช่วงแรกก็ให้ผลดีเช่นกัน เพราะเอื้อให้เกิดความเจริญ ก้าวหน้าในตอนแรก แต่ก็ต้องพังทลายในเวลาต่อมา

นอกจากการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจแล้วยังมีปัจจัยอื่นๆ ที่ช่วย สร้างยุคสมัยใหม่ของเรานี้ ในหลายส่วนของโลกรวมทั้งสหรัฐฯ และยุโรป เกิดภาวะที่มีประชากรเกิดมากกว่าปกติ หรือที่เรียกว่าเบบี้บูม แรงงาน เปลี่ยนแรงจูงใจจากการผลิตสิ่งต่างๆ เพื่อการทำลายล้างในยุคสงคราม ไปสู่การผลิตเชิงสังคมในช่วงเวลาแห่งความสงบ กิจกรรมการศึกษาและ อุตสาหกรรมขยายตัว ความเป็นผู้นำของหัวหน้าคณะรัฐบาล เช่น คอนราด อาเดอเนาเออร์ ในเยอรมนี และโยซีต๊ะ ชิเกรุ ในญี่ปุ่น ก็เป็นจักรวอร์ ขึ้นสำคัญเช่นกัน พวกเขาอุทิศตนและรัฐบาลของตนเพื่อสร้างเศรษฐกิจ และสังคมใหม่โดยไม่แบ่งแยก และพัฒนาความสัมพันธ์ที่แข็งแกร่งกับ ฝ่ายสัมพันธมิตรเพื่อมุ่งสร้างสันติสุขที่ยั่งยืน แทนที่จะเป็นการแก้แค้นชน ที่เกิดขึ้นในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง เมื่อมีความมุ่งมั่นในระดับชาติ ที่จะสร้างเศรษฐกิจและสังคมใหม่ ความเป็นปึกแผ่นทางสังคมจึงเพิ่มขึ้น (ผมจะกล่าวถึงโดยละเอียดในบทที่ 4)

ระหว่างปี 1945 ถึงช่วงต้นทศวรรษ 1970 ปัจจัยเหล่านี้รวมกัน ขับเคลื่อนให้เกิด Wirtschaftswunder หรือปาฏิหาริย์ทางเศรษฐกิจขึ้น ในเยอรมนีและยุโรปที่เหลือทั้งหมด ความรุ่งเรืองในลักษณะเดียวกันนี้ ยังเกิดขึ้นในสหรัฐฯ ญี่ปุ่น และเกาหลีใต้ (และสหภาพโซเวียตในช่วงต้น) โลกตะวันตกเข้าสู่ยุคทองของระบบทุนนิยม มีการใช้นวัตกรรมต่างๆ ที่เกิด

จากการปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่สองอย่างแพร่หลาย มีการสร้างทางหลวงสำหรับรถยนต์และการขนส่งโดยรถบรรทุกอย่างกว้างขวาง ยุคแห่งการบินพาณิชย์เริ่มต้นขึ้น และเรือขนส่งสินค้าก็แล่นเต็มเส้นทางเดินเรือต่างๆ ของโลก

ในสเวเบียก็เช่นกัน มีการใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ ที่เกิดจากปาฏิหาริย์ทางเศรษฐกิจนี้ ตัวอย่างเช่น ยอดขายของบริษัทราเฟนเบอร์เกอร์เพิ่มขึ้นสามเท่าในทศวรรษ 1950 ซึ่งนำไปสู่ช่วงการผลิตเชิงอุตสาหกรรมจำนวนมากที่เริ่มต้นเมื่อปี 1962 บอร์ดเกมสำหรับครอบครัวอย่างไรน์ไรเซอ (Rheinreise ซึ่งแปลตามตัวอักษรได้ว่า “การเดินทางบนลำน้ำไรน์”) ได้รับความนิยมสูงมาก⁽⁸⁾ ในช่วงเวลาที่เด็กๆ ยุคเบบี้บูมเติบโตขึ้น ราเฟนเบอร์เกอร์ขยายตัวต่อเนื่องในทศวรรษ 1960⁽⁹⁾ เมื่อบริษัทเพิ่มจิ๊กซอว์เข้าไปในสายการผลิต (โลโก้ของแบรนต์ ซึ่งเป็นสามเหลี่ยมสีน้ำเงินที่มุกกล่องกลายเป็นสัญลักษณ์ที่คนจดจำได้) ในช่วงเวลาใกล้เคียงกัน บริษัทเซทเอฟฟรีดริชส์ฮาเฟินกลับมาทำธุรกิจอีกครั้งในฐานะผู้ผลิตกีร์รดยนต์ในช่วงทศวรรษ 1950 และทำให้ผลิตภัณฑ์ของตนสมบูรณ์ขึ้นด้วยระบบเกียร์อัตโนมัติในช่วงกลางทศวรรษ 1960⁽¹⁰⁾ ซึ่งช่วยผลักดันให้ผู้ผลิตรถยนต์สัญชาติเยอรมัน เช่น บีเอ็มดับเบิลยู เอาดี เมอร์เซเดส ปอร์เช่ ก้าวสู่ตำแหน่งสูงสุดในช่วงที่อุตสาหกรรมรถยนต์ยุโรปเฟื่องฟู (ความสำเร็จของเซทเอฟฟรีดริชส์ฮาเฟินมาถึงปัจจุบัน โดยในปี 2019 บริษัทมีรายได้รวมทั่วโลกกว่า 4 หมื่นล้านดอลลาร์สหรัฐ มีพนักงานเกือบ 150,000 คนทั่วโลก และมีสำนักงานในกว่า 40 ประเทศทั่วโลก)

หากมองดัชนีทางเศรษฐกิจในประเทศผู้นำทางเศรษฐกิจของโลก ดูเหมือนทุกประเทศล้วนประสบความสำเร็จ การเติบโตทางเศรษฐกิจต่อปีมีค่าเฉลี่ยสูงถึงร้อยละ 5, 6 และกระทั่ง 7 ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศหรือจีดีพี คือมูลค่าทางการเงินของสินค้าและบริการที่ประเทศหนึ่งๆ ผลิตได้ และมักนำไปใช้วัดกิจกรรมทางเศรษฐกิจของประเทศ ในประเทศตะวันตกบางประเทศในช่วง 10 ถึง 20 ปีต่อมามีจีดีพีเพิ่มขึ้นสองเท่า สามเท่า และถึงสี่เท่า คนที่ได้เรียนระดับมัธยมและทำงานในระดับชนชั้นกลาง

มีจำนวนมากขึ้น และคนยุคเบบี้บูมจำนวนมากก็กลายเป็นสมาชิกคนแรกในครอบครัวที่ได้เข้าเรียนระดับมหาวิทยาลัย และเริ่มไต่บันไดทางเศรษฐกิจและสังคม

สำหรับผู้หญิง การไต่บันไดนั้นมีมิติพิเศษเพิ่มขึ้นมา มันเริ่มต้นขึ้นช้าๆ ในตอนแรก จากนั้นการปลดแอกสตรีก็ก้าวไปอย่างมั่นคงในโลกตะวันตก ผู้หญิงจำนวนมากขึ้นได้เรียนระดับมหาวิทยาลัย เข้าสู่ระบบแรงงาน และยังสามารถตรึงตรองและตัดสินใจเรื่องสมดุลระหว่างงานกับชีวิตส่วนตัวของตนเองได้ เศรษฐกิจที่เจริญรุ่งเรืองสร้างที่ยืนมากมายให้ผู้หญิง พวกเขาได้รับการสนับสนุนจากความก้าวหน้าด้านการคุมกำเนิดด้วยวิธีทางการแพทย์ การเข้าถึงอุปกรณ์ไฟฟ้าในครัวเรือนมากขึ้น และแน่นอน การเคลื่อนไหวเพื่อสิทธิสตรีด้วย เช่นในสหรัฐฯ ผู้หญิงเข้าสู่ระบบแรงงานเพิ่มขึ้นถึงร้อยละ 15 ในช่วงปี 1950 ถึง 1970 จากร้อยละ 28 เป็นร้อยละ 43⁽¹¹⁾ ส่วนในเยอรมนีมีนักศึกษาหญิงในมหาวิทยาลัยเพิ่มขึ้นจากร้อยละ 12 ในปี 1948 เป็นร้อยละ 32 ในปี 1972⁽¹²⁾

ที่บริษัทราเฟลสเบอร์เกอร์ผู้หญิงก็ได้ขึ้นสู่แถวหน้าด้วยเช่นกัน เริ่มต้นในปี 1952 โดโรที เฮสส์-ไมเยอร์ หลานสาวของผู้ก่อตั้งบริษัทกลายเป็นผู้หญิงคนแรกที่ได้นั่งตำแหน่งบริหารของบริษัทร่วมกับญาติที่เป็นผู้ชาย ออตโต ยูลิอุส นี่คือนักหญิงที่ดีที่แสดงให้เห็นว่ามีการเปิดกว้างมากขึ้น การให้เสรีภาพแก่สตรีในสังคมตะวันตกดำเนินต่อไปตลอดช่วงเวลาที่เหลือของศตวรรษที่ 20 และล่วงเข้าสู่ศตวรรษที่ 21 ในปี 2021 มีผู้หญิงสมัครเข้าเรียนมหาวิทยาลัยมากกว่าผู้ชายในหลายประเทศทั่วโลก รวมทั้งสหรัฐฯ และซาอุดีอาระเบียด้วย⁽¹³⁾ และผู้หญิงก็เป็นสัดส่วนเกือบครึ่งในระบบแรงงานของหลายประเทศ แต่ถึงอย่างนั้นความไม่เท่าเทียมด้านค่าตอบแทนและปัจจัยอื่นๆ ก็ยังคงมีอยู่⁽¹⁴⁾

ตลอดหลายสิบปีแรกหลังสงคราม หลายประเทศใช้กลาโหมทางเศรษฐกิจสร้างรากฐานของระบบเศรษฐกิจแบบตลาดเพื่อสังคม โดยเฉพาะในยุโรปตะวันตกที่รัฐได้เสนอเงินชดเชยการว่างงาน เงินช่วยเหลือบุตรและการศึกษา การดูแลสุขภาพถ้วนหน้า และบำนาญ ส่วนในสหรัฐฯ นโยบาย

เพื่อสังคมนั้นไม่ทันสมัย เท่ากับในยุโรป แต่การเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็วทำให้คนที่ไต่บันไดขึ้นไปสู่สถานะชนชั้นกลางได้มีจำนวนมากกว่าที่เคยเป็น และโครงการประกันสังคมต่างๆ ก็เติบโตทั้งในด้านจำนวนผู้ที่ได้ประโยชน์และเงินทุนรวมที่จัดสรรให้ โดยเฉพาะในช่วงสองทศวรรษจากปี 1950 ถึง 1970⁽¹⁵⁾ ค่าจ้างเฉลี่ยเพิ่มสูงขึ้นอย่างรวดเร็วและความยากจนก็ลดลง

ฝรั่งเศส เยอรมนี กลุ่มประเทศเบเนลักซ์ และกลุ่มประเทศสแกนดิเนเวีย สนับสนุนการต่อรองเป็นกลุ่ม เช่นในบริษัทเยอรมันส่วนใหญ่ รัษฎบัญญัติสภาแรงงาน (Work Council Act) ปี 1952 ระบุว่า สมาชิกหนึ่งในสามของคณะกรรมการฝ่ายกำกับดูแลต้องมาจากการเลือกตั้งของแรงงาน แต่ก็มีข้อยกเว้นสำหรับกิจการครอบครัว เนื่องจากความผูกพันระหว่างชุมชนและผู้บริหารบริษัทมักแข็งแกร่ง และความขัดแย้งทางสังคมเกิดขึ้นน้อยกว่า

การที่ผมเติบโตขึ้นมาในช่วงยุคทองดังกล่าวทำให้ผมมีความเข้าใจอย่างลึกซึ้งถึงบทบาทที่ชัดเจนของสหรัฐฯ ในประเทศของผมและประเทศอื่นๆ ในยุโรป ผมเชื่อว่าความร่วมมือทางเศรษฐกิจและบูรณาการทางการเมืองคือกุญแจสำคัญในการสร้างสังคมที่สงบสุขและรุ่งเรือง ผมได้รับการศึกษาทั้งในเยอรมนีและสวิตเซอร์แลนด์ และมีความเชื่อว่าพรหมแดนระหว่างประเทศในยุโรปจะหายไปในวัน ในทศวรรษ 1960 ผมได้มีโอกาสไปเรียนในสหรัฐฯ หนึ่งปีด้วย และได้เรียนรู้เรื่องโมเดลเศรษฐกิจและการจัดการของที่นี่มากขึ้น ซึ่งถือเป็นประสบการณ์หนึ่งที่ช่วยวางรากฐานทางความคิดให้ผม

ผมก็เหมือนคนรุ่นเดียวกันจำนวนมากมายที่ได้ประโยชน์จากความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของสังคมชนชั้นกลางในประเทศยุโรปที่ก่อตัวขึ้น ผมสนใจใคร่รู้เรื่องบทบาทเสริมของรัฐบาลและธุรกิจต่างๆ ในการสร้างอนาคตของประเทศอย่างมากมาแต่ไหนแต่ไร จึงไม่น่าแปลกใจที่ผมจะเขียนวิทยานิพนธ์ฉบับหนึ่งเกี่ยวกับสมดุลที่เหมาะสมในการลงทุนของภาครัฐและภาคเอกชน การได้ฝึกงานในส่วนการผลิตในหลายบริษัทมากกว่าหนึ่งปี เป็นประสบการณ์การทำงานระดับแรงงานจริง ๆ ซึ่งทำให้ผมนับถือการ

อุทิศตนของแรงงานในการพัฒนาความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจอย่างมาก ผมมีความเชื่อว่าธุรกิจ ซึ่งก็เหมือนผู้มีส่วนได้ส่วนเสียอื่นๆ ในสังคม มีบทบาทในการสร้างและรักษาความเจริญรุ่งเรืองร่วมกัน และผมก็สรุปได้ว่าวิธีที่ดีที่สุดที่จะทำเช่นนั้นก็คือการให้บริษัทหันมาใช้โมเดลผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ซึ่งกำหนดว่านอกเหนือไปจากผู้ถือหุ้นของตนแล้ว บริษัทต้องรับผิดชอบต่อสังคมด้วย

ผมตัดสินใจเปลี่ยนความคิดนั้นให้เป็นการกระทำด้วยการจัดตั้งเวทีที่เปิดให้ผู้นำด้านธุรกิจ ตัวแทนรัฐบาล และนักวิชาการได้พบปะกัน ผมคิดว่าดาไวส์ซึ่งเป็นเมืองบนภูเขาของสวิตเซอร์แลนด์ที่โด่งดังในยุควิกตอเรียจากการเป็นสถานที่รักษาตัวของผู้ป่วยวัณโรค (ก่อนมียาปฏิชีวนะอย่างไอโซไนอาซิดและไรแฟมพิน⁽¹⁶⁾) เหมาะที่จะเป็นหมู่บ้านของโลก⁽¹⁷⁾ ในเมืองที่งดงามราวภาพวาดบนเทือกเขาสูงที่ได้ชื่อว่ามีอากาศสะอาดบริสุทธิ์แห่งนี้ ผู้เข้าร่วมประชุมสามารถแลกเปลี่ยนแนวปฏิบัติที่ดีที่สุดและความคิดใหม่ๆ ของตน รวมทั้งชี้แจงปัญหาเร่งด่วนทางสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมในระดับโลกให้ต่างฝ่ายได้รับรู้ ดังนั้นในปี 1971 ผมจึงจัดการประชุมครั้งแรกของสภาพบริหารยุโรป (ที่เบิกทางให้เกิดสภาเศรษฐกิจโลกในเวลาต่อมา) ขึ้นที่นั่น โดยมีจอร์จ เพียร์ส เบเกอร์ คณบดีคณะบริหารธุรกิจจากมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด ศาสตราจารย์บาร์บารา วอร์ด จากมหาวิทยาลัยโคลัมเบีย ฌากส์ เมซงรุจ ประธานบริษัทโอบีเอ็ม และสมาชิกคณะกรรมาธิการยุโรป (European Commission) หลายคน⁽¹⁸⁾ เป็นแขกในการประชุม

ทศวรรษ 1970 และ 1980 ที่แสนอลหม่าน

แต่ต่อนั้น ซึ่งเป็นช่วงต้นทศวรรษ 1970 ก็เริ่มเห็นได้ชัดเจนแล้วว่า ปาฏิหาริย์ทางเศรษฐกิจจะไม่ยั่งยืน ขณะที่เราประชุมกันในดาไวส์ รอยแตกร้ายของระบบก็เริ่มปรากฏให้เห็น ความรุ่งเรืองหลังสงครามเข้าสู่ภาวะชะงักงัน และปัญหาทางสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อมก็ผุดขึ้นมา

แต่ผมก็หวังว่า การเรียนรู้อย่างจริงจังเรื่องแนวปฏิบัติด้านการจัดการแบบอเมริกันที่ประสบความสำเร็จจะเอื้อให้นักธุรกิจ นักการเมือง และนักวิชาการในยุโรปสร้างความเจริญก้าวหน้าในทวีปต่อไปได้

ที่จริงมีบริษัทยุโรปหลายแห่งเริ่มก้าวเข้าสู่ตลาดนานาชาติร่วมกับประเทศเพื่อนบ้านแล้ว ในช่วงหลายปีต่อจากนั้นประชาคมถ่านหินและเหล็กกล้าแห่งยุโรป ซึ่งมุ่งเน้นการสร้างตลาดร่วมให้ทรัพยากรสำคัญ ๆ ชนิดสองชนิดตามชื่อ ได้พัฒนาเป็นประชาคมเศรษฐกิจยุโรป (European Economic Community หรือ EEC) ที่ครอบคลุมมากขึ้น ทำให้เกิดการค้าขายสินค้าและบริการต่าง ๆ ทั่วทวีปที่เสรีมากยิ่งขึ้น *มิทเทิลชตันด์* จำนวนมากใช้โอกาสนี้เปิดบริษัทลูกและเริ่มทำการค้าในประเทศเพื่อนบ้านในกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจยุโรป และการค้าขายภายในภูมิภาคที่เพิ่มขึ้นนี้ก็คือสิ่งที่ทำให้การเติบโตดำเนินต่อไปได้ในทศวรรษ 1970

แต่ตัวแปรทางเศรษฐกิจบางประการที่ส่งผลกระทบต่อการเติบโต การจ้างงาน และภาวะเงินเฟ้อกลับไม่ค่อยเป็นใจ เช่น ราคาเชื้อเพลิง น้ำมันซึ่งเป็นตัวขับเคลื่อนความก้าวหน้าหลังสงครามควบคู่กับถ่านหินทำให้เกิดภาวะตื่นตระหนกขึ้นเป็นระลอกแรกในระบบเศรษฐกิจ ราคาเชื้อเพลิงที่สำคัญที่สุดในโลกสูงขึ้นสี่เท่าในปี 1973 จากนั้นก็เพิ่มขึ้นอีกสองเท่าในปี 1979 เมื่อกลุ่มประเทศผู้ผลิตและส่งออกน้ำมัน หรือ โอเปก (OPEC) – ซึ่งสมาชิกหลายรายเป็นประเทศในตะวันออกกลางและประเทศกลุ่มอาหรับที่เคยเป็นอาณานิคมของประเทศมหาอำนาจในยุโรป – ได้สั่งงดผลิต กลุ่มโอเปกที่มีอำนาจในการควบคุมน้ำมันสำรองส่วนใหญ่ของโลกในขณะนั้นระงับการส่งออกน้ำมันเพื่อตอบโต้สงครามยเมคิப்புร์ ในช่วงที่เกิดสงครามดังกล่าวสมาชิกอาหรับหลายประเทศในกลุ่มโอเปกไม่พอใจอิสราเอล ที่ขยายเขตแดนในภูมิภาคออกไปในระหว่างและหลังเกิดความขัดแย้งที่มีการต่อสู้กันด้วยอาวุธ การระงับการส่งออกน้ำมันที่พุ่งเป้าไปยังพันธมิตรในโลกตะวันตกของอิสราเอล รวมถึงสหรัฐอเมริกาและสหราชอาณาจักร นับว่าเป็นมาตรการที่ได้ผล

การที่กลุ่มโอเปกใช้อำนาจทางการตลาดที่เพิ่งได้มาใหม่อาจไม่ใช่เรื่อง

น่าแปลกใจเท่าไรนัก ในช่วง 20 ปีก่อนหน้านั้น สมาชิกกลุ่มโอเปกหลายประเทศในเอเชีย ตะวันออกกลาง และแอฟริกาซึ่งมักเป็นอดีตอาณานิคมของยุโรป ได้รับเอกราชทางการปกครองในท้ายที่สุด ประเทศกำลังพัฒนาเหล่านี้ต่างจากประเทศตะวันตกส่วนใหญ่ในยุคนั้นตรงที่มักมีปัญหาความวุ่นวายทางสังคมและการเมือง ความเจริญรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจเช่นที่เกิดขึ้นในยุโรปและสหรัฐยังคงเป็นสิ่งที่ไกลเกินเอื้อมสำหรับหลายประเทศที่เพิ่งได้เอกราชมาหมาดๆทั้งในเอเชีย ตะวันออกกลาง และแอฟริกา แต่สมาชิกกลุ่มโอเปกคือหนึ่งในข้อยกเว้นไม่กี่ข้อ เพราะประเทศเหล่านี้มีทรัพยากรที่สำคัญที่สุดอย่างน้ำมัน ซึ่งเป็นตัวขับเคลื่อนเศรษฐกิจโลก

ขณะที่โลกตะวันตกมีความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจและอุตสาหกรรมอย่างยอดเยี่ยมมาตลอด 30 ปีก่อนหน้านั้น มีหลายคนออกมาเตือนว่าการขยายตัวนั้นไม่ยั่งยืน และเราจำเป็นต้องมีระบบเศรษฐกิจใหม่ที่มีความยั่งยืนมากกว่านี้เพื่อโลก เพื่อทรัพยากรธรรมชาติของโลกที่มีจำกัด และสุดท้ายก็เพื่อตัวมนุษย์เราเอง หนึ่งในเสียงเหล่านี้คือเหล่านักวิทยาศาสตร์และนักอุตสาหกรรมในยุโรปที่มาจากสโมสรโรม¹ ผู้เชื่อว่าสภาวะของโลกและโดยเฉพาะอย่างยิ่งความเสื่อมโทรมของสิ่งแวดล้อมโลกคือปัญหาใหญ่ของสังคมมนุษย์ อันที่จริงมีสัญญาณเตือนสำคัญๆให้เห็นแล้วหากใส่ใจมากพอ และในการประชุมสภาเศรษฐกิจโลกในดาไวส์ เราก็สนใจในเรื่องนี้อย่างจริงจัง เมื่อปี 1973 เออเรลิโอ เปซเซ ประธานสโมสรโรม ได้กล่าวปราศรัยในดาไวส์ว่าด้วยผลการศึกษาต่างๆ ที่สโมสรโรมพบ และเตือนถึงกาลอวสานของการเติบโตที่ใกล้เข้ามาเรื่อยๆ

หลังจากสามารถรอดพ้นภาวะตกต่ำมาแล้วหลายครั้งและมีการนำเสนอมาตรการประหยัดพลังงานบางประการ อย่างช่วงเวลาออมแสงและการไม่ใช้รถทุกวันอาทิตย์ ในที่สุดโลกก็กลับคืนสู่เส้นทางการเติบโต

¹ Club of Rome สโมสรโรมเป็นองค์การมหาชนที่มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อศึกษาและแก้ปัญหาระดับโลก ตั้งขึ้นในปี 1968 ที่กรุงโรม ประกอบด้วยสมาชิก 100 คน ซึ่งมีทั้งนักวิทยาศาสตร์ นักเศรษฐศาสตร์ และผู้นำทางธุรกิจจากทั่วโลก

ที่คุ้นเคยในทศวรรษ 1980 วันคืนที่จีดีพีเติบโตร้อยละ 5 และ 6 สิ้นสุดลงแล้ว (อย่างน้อยก็ในโลกตะวันตก) แต่ระดับการเติบโตร้อยละ 3 ถึง 4 ยังพบได้ทั่วไป โดยมีประเทศอื่นๆ รวมถึงสี่เสือในเอเชีย (เกาหลีใต้ ไต้หวัน ฮองกง และสิงคโปร์) ช่วยชดเชยส่วนที่พร่องไป

แต่ในทศวรรษ 1980 การเปลี่ยนแปลงระดับฐานรากของมุมมองต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจหลังสงครามเริ่มเกิดขึ้น ในช่วงหลายปีหลังสงครามยุติ เชื่อกันว่าความรุ่งเรืองทางเศรษฐกิจที่เพิ่มขึ้นคือสิ่งที่ทุกคนร่วมมือกันทำให้เกิดขึ้น ดังนั้นจึงต้องแบ่งปันให้ทั่วถึงทุกคน นี่คือโมเดลอุตสาหกรรมของความก้าวหน้าอันเกิดจากการทำงานร่วมกันระหว่างเจ้าของบริษัทกับแรงงาน แต่การเติบโตในทศวรรษ 1980 กลับมีพื้นฐานอยู่บนแนวคิดการตลาดเสรีแบบสุดโต่งและปัจเจกชนนิยม และมีการแทรกแซงของรัฐหรือการสร้างสัญญาประชาคมน้อยลง

ผมคิดว่านี่คือข้อผิดพลาด โมเดลผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกำหนดให้ธุรกิจต่างๆ คิดให้ไกลกว่าผลประโยชน์หลักโดยตรงของตนเอง และให้น้ำหนักถึงปัญหาของลูกค้าและชุมชนในการตัดสินใจขององค์กรด้วย ในช่วงปีแรกๆ ของการประชุมที่ดาโวส ผู้เข้าร่วมต่างรับปากว่าจะทำเช่นนั้นใน “คำประกาศเจตนาดาวอส”⁽¹⁹⁾

คำประกาศเจตนาดาวอสปี 1973

- ก. เป้าหมายของผู้บริหารมืออาชีพคือการรับใช้ลูกค้า ผู้ถือหุ้น คนงาน และลูกค้า รวมถึงสังคม และการหาจุดลงตัวระหว่างผลประโยชน์ที่แตกต่างกันของบรรดาผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย
- ข. 1. ผู้บริหารต้องรับใช้ลูกค้า ต้องทำให้ลูกค้าพอใจและมอบคุณค่าสูงสุดให้พวกเขา การแข่งขันระหว่างบริษัทต่างๆ ถือเป็นเรื่องปกติและเป็นวิธีการที่ยอมรับกันว่าลูกค้าจะ

- ได้รับทางเลือกที่มีคุณค่าสูงสุด เป้าหมายของผู้บริหารคือ การแปลงความคิดใหม่ๆ และความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ให้เป็นผลิตภัณฑ์และบริการเชิงพาณิชย์
2. ผู้บริหารต้องรับใช้นักลงทุนด้วยการมอบผลตอบแทนการลงทุนที่สูงกว่าผลตอบแทนจากพันธบัตรรัฐบาล ผลตอบแทนที่สูงกว่าดังที่กล่าวมานี้เป็นสิ่งจำเป็นเพื่อผนวกส่วนขาดเซยความเสี่ยงไว้ในต้นทุนของเงินทุน ผู้บริหารคือผู้ดูแลผลประโยชน์ของผู้ถือหุ้น
 3. ผู้บริหารต้องรับใช้ลูกจ้างของตน เพราะผู้นำในสังคมเสรี ต้องบูรณาการผลประโยชน์ของผู้ที่ตนดูแล โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การรับรองความต่อเนื่องของการว่าจ้าง การพัฒนา รายได้ที่แท้จริง และการสร้างความเป็นมนุษย์ในสถานที่ทำงาน
 4. ผู้บริหารต้องรับใช้สังคม โดยต้องรับบทบาทผู้ดูแลผลประโยชน์ทางวัตถุให้แก่คนรุ่นหลัง พวกเขาต้องใช้ทรัพยากร ทั้งทางวัตถุและมีชีวิต ตามที่เห็นสมควรด้วยวิธีที่มี ประสิทธิภาพสูงสุด ต้องขยายพรมแดนความรู้ด้านการ บริหารจัดการและเทคโนโลยีอย่างต่อเนื่อง ต้องรับประกัน ว่าองค์กรของตนจ่ายภาษีอย่างเหมาะสมให้ชุมชนเพื่อเอื้อให้ ชุมชนบรรลุวัตถุประสงค์ของตน ผู้บริหารต้องเปิดให้ชุมชน เข้าถึงองค์ความรู้และประสบการณ์ขององค์กรได้
- ค. ผู้บริหารสามารถบรรลุเป้าหมายข้างต้นได้ผ่านองค์กรทาง เศรษฐกิจที่ตนรับผิดชอบ ด้วยเหตุนี้ การดูแลองค์กรให้ ดำรงคงอยู่ในระยะยาวจึงเป็นสิ่งสำคัญ การดำรงคงอยู่ ในระยะยาวมีอาจเกิดขึ้นได้หากปราศจากความสามารภ ในการทำกำไรที่เพียงพอ ดังนั้นความสามารถในการทำ กำไรจึงเป็นเครื่องมือที่จำเป็นเพื่อให้ผู้บริหารสามารถรับใช้ ลูกค้า ผู้ถือหุ้น ลูกจ้าง และสังคมของตนได้

แม้ว่าในตอนแรกจะมีความกระตือรือร้นในคำประกาศเจตนาดาวอส และการสนับสนุนแนวทางที่ให้ความสำคัญแก่ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย แต่กระบวนการนี้ที่แคบกว่า อย่างการให้ความสำคัญกับผู้ถือหุ้น ก็ยังได้รับความนิยมมากกว่า โดยเฉพาะในสหรัฐฯ นี่คือนักคิดที่มิลตัน ฟรีดแมน นักเศรษฐศาสตร์จากมหาวิทยาลัยชิคาโก เจ้าของรางวัลโนเบลสนับสนุนมาตั้งแต่ปี 1970 เขาเชื่อว่า “ความรับผิดชอบต่อสังคมประการเดียวของธุรกิจคือการเพิ่มผลกำไร”⁽²⁰⁾ และตลาดเสรีคือสิ่งสำคัญเหนืออื่นใด (ประเด็นนี้ผมจะพูดอย่างละเอียดในบทที่ 8)

ผลก็คือการเติบโตที่ขาดความสมดุล การเติบโตทางเศรษฐกิจฟื้นคืนมาได้ในทศวรรษ 1980 แต่สัดส่วนของประชากรที่ได้ประโยชน์มีน้อยลงกว่าเดิม และโลกก็ถูกทำร้ายมากยิ่งขึ้นเพื่อให้ได้มาซึ่งการเติบโตนี้ สมาชิกสหภาพแรงงานเริ่มลดลง และการร่วมเจรจาต่อรองก็เกิดขึ้นน้อยลงเรื่อย ๆ (ถึงแม้ประเทศในยุโรปจำนวนมาก รวมถึงเยอรมนี ฝรั่งเศส และอิตาลี จะยึดหลักการนี้จนถึงต้นศตวรรษที่ 21 และบางประเทศ เช่น เบลเยียม ยังใช้อยู่จนถึงทุกวันนี้) นโยบายทางเศรษฐกิจในสองประเทศผู้นำของโลกตะวันตกซึ่งได้แก่สหราชอาณาจักรและสหรัฐฯ ขับเคลื่อนไปในทิศทางที่เน้นการลดกฎระเบียบ การเปิดเสรี และการแปรรูปรัฐวิสาหกิจ พร้อมกับความเชื่อที่ว่ามือที่มองไม่เห็นจะนำตลาดต่างๆ ไปสู่ภาวะที่เหมาะสมที่สุดเอง ประเทศอื่นๆ จำนวนมากในโลกตะวันตกนำแนวทางนี้ไปใช้ในเวลาต่อมา บางกรณีเกิดขึ้นเมื่อรัฐบาลหัวเอียงซ้ายไม่สามารถกระตุ้นการเติบโตทางเศรษฐกิจได้ แง่ดีของมันก็คือมีเทคโนโลยีใหม่ๆ ที่นำไปสู่การปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่สาม เกิดคอมพิวเตอร์ส่วนบุคคลซึ่งกลายเป็นองค์ประกอบสำคัญหนึ่งในทุกองค์กร

Die Wende : การปฏิวัติอย่างสงบ

กระแสนิยมเหล่านี้ไม่ได้เกิดขึ้นเป็นครั้งคราวไป ขณะที่ทศวรรษ 1980 ดำเนินไป หลายประเทศในยุโรปตะวันออกเริ่มพังทลาย ความล้มเหลวของประเทศเหล่านี้ ณ จุดที่มีการเปลี่ยนผ่านไปสู่อุตสาหกรรมแสดงให้เห็นว่าโมเดลเศรษฐกิจที่มีรัฐบาลเป็นศูนย์กลางแบบของสหภาพโซเวียตมีความยืดหยุ่นน้อยกว่าโมเดลเศรษฐกิจที่มีตลาดเป็นหลักแบบของโลกตะวันตกในประเทศจีนรัฐบาลของผู้นำใหม่อย่างเติ้งเสี่ยวผิงเริ่มการปฏิรูปและเปิดประเทศของตนเองในปี 1979 และค่อยๆ นำนโยบายที่มุ่งเน้นตลาดเป็นพื้นฐานและทุนนิยมไปปรับใช้ (อ่านเพิ่มเติมในบทที่ 3)

ในปี 1989 เยอรมนีมีช่วงเวลาแห่งความปิติยินดีเมื่อกำแพงเบอร์ลินที่แยกตะวันออกกับตะวันตกถูกทุบทิ้ง ไม่นานหลังจากนั้นการหลอมรวมทางการเมืองของเยอรมนีก็เกิดขึ้นในที่สุด และเมื่อมาถึงปี 1991 สหภาพโซเวียตได้ล่มสลายไปอย่างเป็นทางการ หลายประเทศที่อยู่ในพื้นที่อิทธิพลของสหภาพโซเวียต ซึ่งรวมไปถึงเยอรมนีตะวันออก รัสเซียบอลติก (ซึ่งหมายถึงลิทัวเนีย ลัตเวีย และเอสโตเนีย) โปแลนด์ ฮังการี และโรมาเนีย หันไปหาโลกตะวันตกและโมเดลตลาดเสรีทุนนิยม ดูเหมือน “อวสานของประวัติศาสตร์” ที่ฟรานซิส ฟูกูยะมะ เรียกขานในเวลาต่อมา⁽²¹⁾ ได้มาถึงแล้ว ยุโรปได้รับแรงกระตุ้นอีกครั้ง โดยครั้งนี้นำไปสู่การบูรณาการทางเศรษฐกิจและการเมืองที่ลึกซึ้งยิ่งกว่าเดิม รวมถึงการเปิดตลาดร่วมและสหภาพการเงิน โดยมีการใช้สกุลเงินยูโรเป็นจุดสูงสุด

ที่ดาไวส์ เราก็รับรู้ถึงสายลมแห่งการเปลี่ยนแปลงเช่นกัน ในขณะที่แรกเริ่มเดิมทีสภาพบริหารยุโรปคือพื้นที่พปะพุดคุ้ยระหว่างผู้กำหนดนโยบาย นักวิชาการ และนักธุรกิจยุโรปกับสหรัฐเป็นหลัก แต่ตลอดทศวรรษ 1980 ที่นี้กลายเป็นพื้นที่ระดับโลก โดยมีตัวแทนจากจีน อินเดีย ตะวันออกกลาง และภูมิภาคอื่นๆ เข้ามาร่วมด้วย ทั้งยังมีวาระร่วมกันในระดับโลก พอมาถึงปี 1987 การเปลี่ยนชื่อเป็นสิ่งจำเป็น นับจากนั้นเราจึงเป็นที่รู้จักในชื่อสภาเศรษฐกิจโลก ซึ่งสอดคล้องกับยุคสมัยแห่งโลกาภิวัตน์ที่ตามมาพอดี

โลกาภิวัตน์ในทศวรรษ 1990 และ 2000

แน่นอนว่าตลอดเวลากว่าสิบปีหลังสหภาพโซเวียตล่มสลาย เศรษฐกิจโลกมีความเกี่ยวพันกันยิ่งกว่าเดิม ประเทศต่างๆ ทั่วโลกเริ่มทำข้อตกลงการค้าเสรี และกลไกขับเคลื่อนการเติบโตระดับโลกก็หลากหลายกว่าที่เคยมีความสำคัญที่เคยมีอยู่บ้างของยุโรปอุตสาหกรรม และประเทศที่เรียกกันว่าตลาดเกิดใหม่ เช่น เกาหลีใต้ สิงคโปร์ รวมทั้งตลาดที่ใหญ่กว่า เช่น บราซิล รัสเซีย แอฟริกาใต้ และจีน ได้ก้าวขึ้นมาอยู่แถวหน้า (นี่ไม่ใช่ नियามที่เป็นทางการของตลาดเกิดใหม่ เนื่องจากสถาบันการเงินเอกชนบางแห่งกำหนดกันขึ้นมาเอง แต่ตลาดเกิดใหม่เหล่านี้มีลักษณะร่วมกันอย่างหนึ่งคือ ไม่ใช่ประเทศในโลกตะวันตกซึ่งมักมีหรือเคยมีอัตราการเติบโตสูงกว่าค่าเฉลี่ยติดต่อกันเป็นเวลาหลายปี ซึ่งช่วยให้ประเทศเหล่านี้ได้สถานะเป็นประเทศพัฒนาแล้ว หรือบางประเทศก็กลับมาเป็นได้อีกครั้งเมื่อเวลาผ่านไป)

ในแง่นี้ โลกาภิวัตน์ซึ่งเป็นกระบวนการของการพึ่งพาอาศัยกันมากขึ้นระหว่างประเทศต่างๆ ในโลก ที่เห็นสัญญาณได้จากการไหลบ่าของสินค้า บริการ ผู้คน และเงินทุน ก็กลายเป็นพลังทางเศรษฐกิจที่สำคัญ โลกาภิวัตน์ทางการค้า ซึ่งวัดจากการค้าระหว่างประเทศที่คิดเป็นสัดส่วนร้อยละของจีดีพีโลก พุ่งถึงจุดสูงสุดเท่าที่เคยมี นั่นคือร้อยละ 15 ในปี 2001 จากร้อยละ 4 เมื่อตอนเริ่มต้นปีที่ศูนย์เมื่อปี 1945

บริษัทต่างๆ ที่มีชื่อเสียงในสเวเบียเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของคลื่นโลกาภิวัตน์นี้ด้วย “จีนมีความสำคัญสูงสุดในวาระของเซทเอฟ” ชิกฟรีด กอลล์ ผู้จัดการคนสำคัญของเซทเอฟในขณะนั้นกล่าวไว้ในประวัติบริษัท⁽²²⁾ “การพัฒนาความสัมพันธ์ทางธุรกิจของเราเริ่มมาแล้วตั้งแต่ทศวรรษ 1980 โดยเริ่มจากการทำสัญญาอนุญาตใช้สิทธิ์ ตอนผมเกษียณอายุเมื่อปี 2006 เรามีโรงงานผลิตสินค้าไม่ต่ำกว่า 20 แห่งในจีน” รายงานของบริษัทยังระบุว่า “บริษัทร่วมทุนแห่งแรกตั้งขึ้นเมื่อปี 1993” และพอถึงปี 1998 “ตำแหน่งของเซทเอฟในจีนก็ยังร่าเริงอย่างมั่นคงจนกระทั่งมีการเปิดบริษัท

ลูกที่มีสัญชาติจีนเต็มตัวได้ นั่นคือบริษัทเซทเอฟไคร์ฟเทค จำกัด ในทูลูโจว” แต่สำหรับบางคนโลกาภิวัตน์นี้เป็นเรื่องที่ท่วมท้นและรวดเร็วเกินไป ในปี 1997 ตลาดเกิดใหม่หลายแห่งในเอเชียเผชิญวิกฤติการเงินขั้นรุนแรง ส่วนใหญ่เกิดจากโลกาภิวัตน์ทางการเงินที่ไม่มีการควบคุมหรือการไหลของเงินร้อน เงินลงทุนระหว่างประเทศที่ไหลจากประเทศหนึ่งเข้าสู่อีกประเทศหนึ่งอย่างง่ายดาย การแสวงหาผลตอบแทน มาตรการควบคุมเงินลงทุน เคลื่อนย้ายที่หละหลวม และการเก็งกำไรพันธบัตร ขณะเดียวกันในโลกตะวันตกก็เกิดการเคลื่อนไหวต่อต้านโลกาภิวัตน์ เมื่อบริษัทข้ามชาติเริ่มมีอำนาจควบคุมเศรษฐกิจของประเทศมากขึ้น

แม้แต่วาเฟนสเบอร์เกอร์ก็หนีไม่พ้นปฏิกิริยาการต่อต้านนี้ ในปี 1997 ผู้บริหารประกาศว่า “บริษัทต้องการใช้ ‘ข้อตกลงเพื่อปกป้องสถานที่ผลิต’ ซึ่งเป็น ‘มาตรการป้องกันเพื่อรักษาความสามารถในการแข่งขันระดับประเทศและระหว่างประเทศ’” หน่วยงานเฝ้าระวังสมดุลชีวิตและการทำงานของยุโรป (European Observatory of Working Life หรือ EurWORK) เขียนไว้เช่นนั้นในกรณีศึกษาเรื่องนี้ในเวลาต่อมา⁽²³⁾ จนส่งผลให้เกิด “ข้อตกลงวาเฟนสเบอร์เกอร์” ซึ่งบริษัทเสนอจะมอบความมั่นคงในการทำงานให้ลูกจ้างเพื่อแลกกับการให้ลูกจ้างทำตามที่บริษัทเรียกร้อง

ถึงแม้พนักงานส่วนใหญ่จะยอมรับข้อตกลงดังกล่าว แต่มันนำไปสู่การบันทึกความสัมพันธ์ระหว่างนายจ้างกับลูกจ้าง สภาพแรงงานของอุตสาหกรรมให้เหตุผลว่า ข้อตกลงนี้ขัดกับข้อตกลงว่าด้วยการรวมเจรจาต่อรองของภาคธุรกิจและเป็นสิ่งที่ไม่จำเป็น เพราะบริษัทมีผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่ดี สุดท้ายแล้วความตกลงที่สร้างความขัดแย้งรุนแรงนี้ทำให้ทุกฝ่ายต้องกลับมาพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างกันใหม่ นับจากนั้นสภาพในวิสาหกิจครอบครัว ซึ่งโดยมากแล้วมักอ่อนแอ ก็ทวีความแข็งแกร่งขึ้น และผู้บริหารก็หาวิธีที่สร้างสรรค์มากขึ้นในการเจรจากับสภาแรงงานของตน

ในเยอรมนี แรงกดดันทางสังคมและองค์กรแบบเดียวกันที่มีต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจ การจ้างงาน และการบูรณาการในรัฐที่เคยเป็น

เยอรมนีตะวันออก นำไปสู่ข้อตกลงทางสังคมใหม่ในช่วงต้นทศวรรษ 2000 ในท้ายที่สุด โดยมีกฎหมายใหม่ที่เป็นกำหนดร่วมกันว่าด้วย “งานค่าจ้างต่ำ” และเงินชดเชยการว่างงาน แต่สำหรับบางคนสมดุลใหม่นี้ให้ประโยชน์น้อยกว่าเดิม และถึงแม้เยอรมนีจะกลับไปมีการเติบโตทางเศรษฐกิจสูงขึ้นหลังจากนั้น แต่ไม่นานนักสถานการณ์ก็กลับเป็นอันตรายยิ่งกว่าเดิมสำหรับประเทศพัฒนาแล้วอื่นๆ อีกจำนวนมาก

แรกเริ่ม สัญญาณเตือนมาจากการล้มของธุรกิจดอตคอมในช่วงปลายปี 2000 เรื่อยมาจนถึงต้นปี 2001 เมื่อหุ้นด้านธุรกิจเทคโนโลยีในสหรัฐฯ ตกฮวบลง แต่ความช็อกที่รุนแรงกว่านั้นสำหรับสังคมสหรัฐฯ และระบบเศรษฐกิจระหว่างประเทศเกิดขึ้นต่อมาในปี 2001 ที่ในเดือนกันยายนของปีนั้นสหรัฐฯ เผชิญการโจมตีที่รุนแรงที่สุดนับตั้งแต่การโจมตีเพิร์ลฮาร์เบอร์ ในสงครามโลกครั้งที่สอง นั่นก็คือการก่อวินาศกรรม 9/11 อาคารต่างๆ ซึ่งเป็นตัวแทนสำคัญของเศรษฐกิจและการทหารถูกโจมตี ทั้งตึกแฝดในแมนแฮตตันและอาคารเพนตากอนในกรุงวอชิงตัน ดี.ซี.

วันที่เกิดเหตุนั้นผมไปทำงานที่องค์การสหประชาชาติในนิวยอร์ก และรู้สึกหดหู่สิ้นหวังไม่ต่างจากทุกคนที่นั่น คนนับพันล้มตาย สหรัฐฯ เกิดภาวะชะงักงัน และเพื่อแสดงความเป็นหนึ่งเดียวกัน สภาเศรษฐกิจโลกได้จัดการประชุมประจำปีในนิวยอร์กในเดือนมกราคมปีถัดมา ซึ่งถือเป็นการประชุมครั้งแรกที่จัดนอกเมืองดาวิส หลังจากการล้มครืนของธุรกิจดอตคอมและเหตุวินาศกรรม 9/11 โลกตะวันตกก็เข้าสู่ภาวะตกต่ำ เส้นทางทางเติบโตทางเศรษฐกิจผ่านการค้าและความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีซึ่งค้างอยู่ในภาวะที่ทำอะไรกันไม่ถูกอยู่พักใหญ่

แต่เมล็ดพันธุ์ของการกระตุ้นเศรษฐกิจอีกเมล็ดหนึ่งถูกฝังลงดินแล้ว ตัวอย่างที่ดีคือการเติบโตทางธุรกิจของเซทเอฟท์ที่เพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ ประเทศจีนซึ่งมีประชากรมากที่สุดในโลกกลายเป็นหนึ่งในประเทศที่เติบโตเร็วที่สุดหลัง 20 ปีที่ใช้นโยบายการปฏิรูปและเปิดประเทศ ในปี 2001 จีนได้เข้าเป็นสมาชิกองค์การการค้าโลกจีนได้แรงผลักดันทางเศรษฐกิจที่ประเทศอื่นๆ สูญเสีย ทั้งยังแซงหน้าประเทศเหล่านั้นเสียด้วย จีนกลายเป็น

“โรงงานโลก” ที่ช่วยให้ประชากรจีนหลายร้อยล้านคนพ้นจากความยากจน และ ณ จุดสูงสุด จีนยังกลายเป็นผู้สร้างการเติบโตทางเศรษฐกิจโลกมากกว่าหนึ่งในสาม ส่งผลให้ผู้ผลิตสินค้าจากลาตินอเมริกาจนถึงตะวันออกกลางและแอฟริกา รวมทั้งผู้บริโภคในโลกตะวันตกได้ประโยชน์ไปด้วย

ขณะเดียวกัน บนฉากปรักหักพังแห่งการล่มสลายของธุรกิจดอตคอม บริษัทที่ยังอยู่รอดและบริษัทเทคโนโลยีใหม่ๆ เริ่มปูเส้นทางเริ่มต้นของการปฏิวัติอุตสาหกรรมครั้งที่สี่ เทคโนโลยีต่างๆ ที่นำโดยอินเทอร์เน็ตของสรรพสิ่ง² และจักรกลที่เรียนรู้ได้เองซึ่งปัจจุบันเรียกว่า “ปัญญาประดิษฐ์” กลับมาเป็นที่สนใจอีกครั้งและเติบโตอย่างรวดเร็ว พุดอีกนัยหนึ่งคือการค้าและเทคโนโลยีกลับคืนมาเป็นเครื่องจักรแผดแห่งการเติบโตทางเศรษฐกิจโลกอีกครั้ง เมื่อถึงปี 2007 โลกาภิวัตน์และจีดีพีโลกก็มาถึงจุดสูงสุดครั้งใหม่ แต่นั่นคือเสียงให้ร้องแห่งชัยชนะครั้งสุดท้ายของโลกาภิวัตน์

การพังทลายของระบบ

นับตั้งแต่ปี 2007 เป็นต้นมาเศรษฐกิจโลกเริ่มเปลี่ยนแปลงไปสู่ทางที่เลวร้ายลง ประเทศใหญ่ๆ ในโลกเห็นเครื่องยนต์การเติบโตของตนเองกระตุกดับ สหรัฐฯไปก่อนใครเพื่อนเมื่อวิกฤติการเงินและการเคหะนำไปสู่ภาวะเศรษฐกิจตกต่ำครั้งใหญ่ที่กินเวลายาวนานหลายไตรมาส ยุโรปตามมาติดๆ กับวิกฤตินี้ที่เริ่มต้นเมื่อปี 2009 และลากยาวต่อไปอีกหลายปี ประเทศอื่นๆ ส่วนใหญ่ในโลกติดแหงกอยู่ตรงกลางกับภาวะเศรษฐกิจตกต่ำทั่วโลก ในปี 2009 และการเติบโตทางเศรษฐกิจแท้จริงอยู่ที่ประมาณร้อยละ 2 และ 3 ในทศวรรษต่อมา (หรือพูดอย่างเฉพาะเจาะจงก็คือระหว่างจุดต่ำสุดที่ร้อยละ 2.5 ในปี 2011 และ 2019 กับจุดสูงสุดร้อยละ 3.3 ในปี 2017

² IoT หรือ Internet of Things คือ ระบบเชื่อมต่ออุปกรณ์ต่างๆ ผ่านอินเทอร์เน็ตเพื่อแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างกัน

ตามข้อมูลของธนาคารโลก⁽²⁴⁾)

ตอนนี้การเติบโตอย่างช้า ๆ จะเป็นความปกติใหม่เมื่อไม่มีตัวขับเคลื่อนที่สร้างการเติบโตทางเศรษฐกิจโดยรวม หรือผลประโยชน์ที่ได้จากผลิตภาพที่เพิ่มขึ้น ผู้คนมากมายในโลกตะวันตกต้องทำงานที่ได้ค่าจ้างต่ำ ทั้งยังไม่มีความมั่นคงและไม่มีโอกาสก้าวหน้า ยิ่งไปกว่านั้นกองทุนการเงินระหว่างประเทศตั้งข้อสังเกตไว้ก่อนวิกฤติโควิดนานแล้วว่า โลกมีหนี้สินในระดับที่ไม่ยั่งยืนแล้ว⁽²⁵⁾ ในปี 2020 หนี้สาธารณะ ซึ่งก่อนหน้านี้เคยสูงขึ้นในวิกฤติช่วงทศวรรษ 1970 พุ่งสูงเกือบทำลายสถิติอีกครั้งในหลายประเทศ จากรายงานข้อมูลการแผ่กระจายทางการเงินปี 2020 ของกองทุนการเงินระหว่างประเทศ หนี้สาธารณะในประเทศพัฒนาแล้วสูงถึงร้อยละ 120 ของจีดีพีในช่วงเริ่มวิกฤติโควิด ซึ่งเพิ่มขึ้นมากกว่าร้อยละ 15 ภายในหนึ่งปี ส่วนในตลาดเกิดใหม่หนี้สาธารณะพุ่งสูงกว่าร้อยละ 60 ของจีดีพี (จากกว่าร้อยละ 50 เมื่อปี 2019)⁽²⁶⁾

ท้ายที่สุด มีคนจำนวนมากขึ้นเรื่อย ๆ เริ่มตั้งคำถามว่าการใช้การเติบโตเป็นดัชนีชี้วัดความก้าวหน้ามีประโยชน์อย่างไร ข้อมูลของเครือข่ายรอยเท้านิเวศ³ โลก (Global Footprint Network)⁽²⁷⁾ บอกว่าปี 1969 คือครั้งสุดท้ายที่เศรษฐกิจโลกไม่ได้ใช้ทรัพยากรธรรมชาติของโลก “มากเกินไป” 50 ปีต่อมารอยเท้านิเวศของเราใหญ่กว่าที่เคย ขณะที่เราใช้ทรัพยากรมากกว่า 1.75 เท่าของที่โลกสามารถสร้างทดแทนได้

แนวโน้มของเศรษฐกิจมหภาค สังคม และสิ่งแวดล้อมทั้งหมดนี้สะท้อนอยู่ในผลกระทบที่เพิ่มขึ้นจากการตัดสินใจของปัจเจกบุคคล บริษัท และรัฐบาลทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ และเกิดขึ้นในสังคมเดียวกันกับที่เดินทางมาไกลจากยุคแห่งสงคราม ความยากจน และการทำลายล้าง จนมาถึงจุดนี้ โดยมีความเป็นจริงใหม่ที่ไม่น่าประหลาดใจ ซึ่งก็คือ พวกเขา

³ รอยเท้านิเวศ หรือ ecological footprint คือการวัดว่ามนุษย์คนหนึ่ง หรือกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสร้างของเสียมากเท่าไร เทียบกับเวลาที่ธรรมชาติใช้ในการสร้างทรัพยากรกลับคืนมาและดูดซับของเสียที่เกิดขึ้นจนหมด

ร่ำรวยขึ้น แต่ความร่ำรวยนั้นต้องแลกมาด้วยความไม่เท่าเทียมและความไม่ยั่งยืน

■ ■ ■

สเวเปียในศตวรรษที่ 21 มีความมั่งคั่งในหลายๆ มิติอย่างที่เป็นมาตลอด เช่น มีค่าแรงสูง การว่างงานต่ำ และมีกิจกรรมสันทนาการมากมาย ใจกลางเมืองที่งดงามของราเฟนสเบิร์กและฟรีดริชส์ฮาเฟินไม่มีตรงไหนอยู่ในภาวະน่าสลดอย่างในปี 1945 ราเฟนสเบิร์กยังคงต้อนรับผู้ลี้ภัย แต่ทุกวันนี้สงครามอยู่ห่างไกลออกไปกว่าเดิม กระทั่งผู้ผลิตเกมลับสมองของเมืองยังต้องปรับตัวเข้าสู่โลกที่มีห่วงโซ่อุปทานระดับโลกและโลกที่ตลาดจิ๊กซอว์ถูกดิสรัปต์ด้วยเกมดิจิทัล

แต่ปริศนาที่คนในภูมิภาคนี้ รวมไปถึงผู้ผลิตระบบขับเคลื่อนรถยนต์และบริษัทผลิตจิ๊กซอว์ รวมถึงผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทางสังคมรายอื่นๆ ทั้งที่นี่และในส่วนอื่นๆ ของโลก ต้องแก้ไขได้ไม่ใช่เรื่องง่าย มันเป็นเกมระดับโลกซึ่งมีชิ้นส่วนสลับซับซ้อนและต้องพึ่งพาอาศัยกัน ดังนั้นการจะต่อจิ๊กซอว์ที่ว่า เราจำเป็นต้องไล่รายการชิ้นส่วนต่างๆ ที่ต้องใช้ก่อน และนั่นคือสิ่งที่เราจะทำในบทต่อไป และเราจะขอความช่วยเหลือจากนักเศรษฐศาสตร์ชื่อดังคนหนึ่งให้ช่วยแนะแนวทางให้

“หากใครคิดว่านี่เป็นแค่หนังสือก่อนและหลังโควิดอีกเล่มหนึ่ง ขอให้คิดใหม่

เคลาส์ ชวบ ใช้ประสบการณ์อันกว้างไกลของเขา

พาเรานั่งรถไฟเหาะผ่านอดีตแห่งความรุ่งโรจน์และร่วงโรยของทุนนิยมหลังสงคราม

ความสามารถในการเล่าเรื่องราวด้านเศรษฐกิจของเขาทำให้เราเข้าใจอย่างลึกซึ้ง

ว่าเรากำลังมุ่งหน้าไปที่ไหนและควรพุ่งเป้าไปที่อะไร”

—อเล็กซานเดอร์ เดอ ไกร, นายกรัฐมนตรีประเทศเบลเยียม

ระบบเศรษฐกิจโลกกำลังล่มสลาย หลายประเทศแบกภาระหนี้สินไว้นานหลังแอน

ทริพยากรโลกร่อยหรอ คนรวยมีแต่รวยขึ้น

ส่วนคนจนกลับจนยิ่งกว่าเดิม

เราจะเปลี่ยนยุคสมัยอันเลวร้าย ความไม่แน่นอน และไม่ยั่งยืนในวันนี้

ไปสู่สิ่งที่ดีต่อทุกคนได้ไหม

ศาสตราจารย์เคลาส์ ชวบ เผยสาเหตุที่แท้จริงของปัญหาในระบบที่เราอาศัยอยู่

และชวนสำรวจทางออกอันยอดเยี่ยมจากทั่วโลก ไม่ว่าจะเป็นที่จีน

เดนมาร์ก เอธิโอเปีย เยอรมนี อินโดนีเซีย นิวซีแลนด์ และสิงคโปร์

เพื่อพบหนทางเปลี่ยนแปลงที่น่าจะเป็นความหวังให้แก่เรา

นั่นคือการเปลี่ยนระบบเศรษฐกิจที่มุ่งเน้นแต่กำไรของผู้ถือหุ้น

มาสู่เศรษฐกิจที่เห็นว่าทุกคนในสังคมนั้นสำคัญ

หนังสือเล่มนี้จะทำให้เราเห็นว่าสภาวะของโลกในปัจจุบันไม่ใช่สิ่งที่เราต้องจำนนยอมรับ

แต่เราสามารถทำให้มันดีขึ้นได้ถ้าเรามุ่งมั่นสร้างโลกที่ดีกว่า

คนทุกระดับของสังคมล้วนมีส่วนที่จะกอบกู้เศรษฐกิจที่กำลังล่มสลายในขณะนี้ได้

ไม่ว่าจะเป็นในระดับประเทศ บริษัท หรือปัจเจกชนทั่วไป

นี่คือจุดเริ่มต้นของการสร้างโลกอนาคตที่ดีสำหรับทุกคน

หมวดธุรกิจ

ISBN 978-616-18-5014-2

9 786161 850142